

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САЊАТИ

Haftalik gazeta 1956-yil 4-yanvardan chiqqan boshlagan

www.uzas.uz

2018-yil 26-yanvar №5 (4455)

Ўзбекистон Республикаси Президентининг ФАРМОНИ

УМУМИЙ ЎРТА, ЎРТА МАХСУС ВА КАСБ-ХУНАР ТАЪЛИМИ ТИЗИМИНИ ТУБДАН ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ ТЎҒРИСИДА

Меҳнат бозорининг замонавий эҳтиёжларига мувофиқ узлуksиз таълим тизимини такомиллаштириш ва юқори малакали кадрлар тайёрлаш, таълим хизматларининг очиклиги ва сифати масалаларига давлат томонидан алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Ўтган йилларда касб-хунаар таълимини ривожлантириш, таълим жараёнини модернизациялаш ва мазмунини янгилашни таъминлаш мақсадида унинг ҳуқуқий базасини мустаҳкамлаш бўйича комплекс чора-тадбирлар амалга оширилди, иқтидорли ёшларнинг халқро ва республика олимпиадалари ҳамда танловларда салмоқли натижаларга эришилди, уларни манзилли кўлаб-қувватлаш бўйича қатор тизимли чора-тадбирлар кўрилди.

Шу билан бирга, умумий ўрта ва ўрта махсус, касб-хунаар таълими ривожланишини таҳлил қилиш натижалари тизимнинг бугунги кун талабларига жавоб бермаслигини ва туб ислохотларга муҳтожлигини кўрсатди: биринчидан, касб-хунаар коллежлари аҳоли яшаш жойларига яқин бўлмаган масофада жойлаштирилганлиги, айниқса, ҳудудларда транспорт инфратузилмаси етарли даражада ривожланмаганлиги ҳамда об-ҳаво шароитлари тизимнинг бугунги кун талабларига жавоб бермайдиган ўқув устаноналари ташкил этилишига, бутловчи ва эҳтиёт қисмлар билан етарли даражада таъминланмаслигига олиб келди. Касб-хунаар коллежлари моддий-техник жиҳозланишининг ўртача даражаси бугунги кунда атиги 56 фоизни ташкил этади, 31 та касб-хунаар коллежиди ўқув устаноналари умуман мавжуд эмас;

иккинчидан, касб-хунаар коллежларининг моддий-техника базасини шакллантиришнинг мавжуд амалиёти касб-хунаар коллежлари таълим йўналишларига жавоб бермайдиган ўқув устаноналари ташкил этилишига, бутловчи ва эҳтиёт қисмлар билан етарли даражада таъминланмаслигига олиб келди. Касб-хунаар коллежлари моддий-техник жиҳозланишининг ўртача даражаси бугунги кунда атиги 56 фоизни ташкил этади, 31 та касб-хунаар коллежиди ўқув устаноналари умуман мавжуд эмас;

учинчидан, етарли даражада молиялаштирилмаганлиги натижасида касб-хунаар таълими тизими учун зарур бўлган кўлаб дарсликлар ва ўқув қўлланмалари нашр этилмади, дарсликларнинг 50 фоизи рус ва қорақал-

поқ тилларига таржима қилинмаган, амалдаги дарсликлар бирор марта янгиланмаган;

тўртинчидан, касб-хунаар коллежларида кадрлар тайёрлаш тизими ҳудудлардаги иқтисодий тармоқларнинг реал эҳтиёжларидан ортда қолганлиги, шунингдек, касб-хунаар коллежлари учун белгиланган қабул квоталарида меҳнат бозори конъюктураси ва ишлаб чиқариш амалиётини ташкил этиш имкониятлари ҳисобга олинмаслиги битирувчиларни ишга жойлаштиришда қийинчилик туғдирмоқда;

бешинчидан, касб-хунаар коллежларидаги мавжуд ўқув жараёнини ташкил этишнинг ҳозирги ҳолати, қўлланаётган ўқув-норматив ҳужжатлар ҳамда ўқитиш мuddатлари касбларнинг мураккаблик даражасига жавоб бермайди, ишлаб чиқариш амалиёти ташкил этишдаги камчиликлар олинаётган билим даражаси тушиб кетишига ва тегишли равишда қатор таълим йўналишлари бўйича битирувчиларга бўлган эҳтиёжнинг пасайишига олиб келади ва натижада ўқишни таъминлагандан кейин иш жойларида уларни қўшимча ўқитиш заруратини келтириб чиқармоқда;

олтинчидан, аҳоли турли тоифаларини "Ҳаёт давомида таълим олиш" принципи бўйича касбга тайёрлаш тизимининг етарли ривожланмаганлиги аксарият катта ёшли аҳоли, шунингдек, ишсиз ёшлар ва ногирон шахсларнинг меҳнат бозориди кераксиз бўлиб қолишига олиб келмоқда; еттинчидан, касб-хунаар коллежларида ўқув жараёнини ташкил этишга ва ўқувчиларни интеллектуал, маънавий-маърифий тарбиялашга юзак ёндашиш, уларнинг бўш вақтларини банд этишнинг самарасиз механизми ўқувчилар томонидан содир этилган ҳуқуқбузарлик ва жиноий қилмишлар сони ортишига, уларнинг ўқишга қизиқиши ҳамда давомлатириш тушиб кетишига сабаб бўлмоқда.

2017/2018 ўқув йилидан бошлаб 11 йиллик мажбурий умумий ўрта таълим тизимига ўтилиши жамоатчилик, ота-оналар ва 9-синфлар битирувчилари томонидан кенг қўллаб-қувватланди.

Илгори хорижий мамлакатлар таърибаси асосида умумий ўрта, ўрта

махсус, касб-хунаар таълими тизимини тубдан такомиллаштириш, малакали кадрлар тайёрлаш учун шарт-шароитлар яратиш, касб-хунаар коллежлари битирувчилари бандлигини таъминлаш, шунингдек, 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясини амалга ошириш мақсадида:

1. Белгилаб қўйилсинки: 2018/2019 ўқув йилидан бошлаб мажбурий умумий ўрта ва ўрта махсус таълим умумтаълим мактабларида, шу жумладан, ихтисослаштирилган мактабларда, ихтисослаштирилган санъат ва маданият мактаб-интернатларида, ихтисослаштирилган олимпия захиралари мактаб-интернатларида ҳамда академик лицейларда узлуksиз ва 11 йиллик мuddатда амалга оширилади;

2019/2020 ўқув йилидан бошлаб касб-хунаар коллежларига ўқишга қабул қилиш умумтаълим мактабларининг 11-синфлари битирувчилари ҳисобидан, ихтиёрийлик асосида, тегишли мутахассисликка (касбга) эга бўлиш учун 6 ойдан 2 йилгача бўлган ўқитиш мuddатларида амалга оширилади;

касб-хунаар коллежларига 2017/2018 ўқув йилига қадар (ушбу ўқув йили қўшилган ҳолда) ўқишга қабул қилинган ўқувчилар ўқишни ўзлари таълим олаётган касб-хунаар коллежларида амалдаги ўқув дастурлари асосида белгиланган тартибда тугатадилар.

2. Қуйидагилар касб-хунаар таълими соҳасида кадрлар тайёрлаш тизимининг муҳим вазифалари деб ҳисоблансин:

иқтисодиётнинг ривожланиш истиқболлари ва устувор вазифаларини, замонавий техника ва технологик тенденцияларни ҳисобга олиб эҳтиёж юқори бўлган ва турдош мутахассисликлар бўйича замонавий ахборот-коммуникация технологияларини татбиқ қилган ҳолда ишлаш бўйича амалий қўнқималарга эга бўлган ва камида иккита хорижий тилини биладиган малакали кадрларни тайёрлаш;

Давоми иккинчи саҳифада.

ЭЛНИ ВАТАН МАНФААТИ БИРЛАШТИРАДИ

Тиббиётда "иммунитет" деган тушунча бор. Агар инсон аъзои-баданнида иммунитет кучли бўлса, яъни бадан чиниққан бўлса, ҳар хил касаликлар юқмайди. Мафкура соҳасида ҳам шундай: онгимиз тўғри ва фойдали ғоялар билан сугорилган бўлса, унда енгил-елти тасаввурларга жой қолмайди.

Онда бўшлиқ қандай пайдо бўлади? Инсон тарбияси билан етарли шуғулланмаганимизда. Аслида мурғак гўдакнинг бу ёруғ дунё билан танишуви бешик жойлашган хонадондан бошланади. Куш уясида кўрганини қилади. Уша хонадон оstonаси Ватан рамзи деб қабул қилинган. Сўнгра одам боласи хонадонидан кўчага чиқади, боғча ва мактабда дунё билан танишуви давом эттиради.

Педагогика соҳасининг билимдонлари ҳулосасига кўра, инсон беш ёшга тўлгунча ҳаётида оладиган маълумотларнинг 70 фоизини қабул қилар экан. Демак, Ватанга муҳаббат, киндик инсон бу дунёда яшар экан, ҳар бир дақиқа, ҳар бир лаҳза Ватанга муҳаббат руҳида нафас олиши керак. "Элни Ватан манфаатлари бирлаштиради", деган ҳикмат бор. Агар ҳар биримиз бирор ишга қўл уришимиздан, навбатдаги ҳаракатга қадам қўйишдан олдин шу мезонга амал қилсак ва қалбимиз шу эзгу ниятга

айтганидек, боғчага борган бола билан боғчага бормаган боланинг ўртасида катта фарқ бор.

Инсон тарбиясини ниҳол парварлишига таққослайдилар. Ниҳолни ҳам норасидалигиди эътибор билан ўстирсак, кейинчалик бақувват дарахтга айланади. Бизнинг гўзал Ватанимиз ҳам қўлаб-яшнаши учун унинг ҳар қиррагини эъзозлайдиган фарзандлар бўлиши ишончли кафолатдир.

Ватанга муҳаббатнинг эса махсус мактаби йўқ. Айни пайтда инсон тарбиясида таътил бўлмайди. Комил инсон бу дунёда яшар экан, ҳар бир дақиқа, ҳар бир лаҳза Ватанга муҳаббат руҳида нафас олиши керак. "Элни Ватан манфаатлари бирлаштиради", деган ҳикмат бор. Агар ҳар биримиз бирор ишга қўл уришимиздан, навбатдаги ҳаракатга қадам қўйишдан олдин шу мезонга амал қилсак ва қалбимиз шу эзгу ниятга

Ифтихор

мос бўлса, айни муддао. Ахир, Ватанимиз қудратли бўлса, ўзимиз кучга тўлаимиз-ку!

Баъзан давраларда ўзга мамлакатлардаги маъмуричилик, инсон яшаш учун барча қўлайликлар яратилгани ҳақида ҳавас билан сўз қилишнинг гўвоҳи бўламиз. Бу ҳангомининг гувоҳи бизда ўшандай эмас, деган нолишдан иборат бўлади. Ҳўш, ўша сиз мактаётган ривожланган мамлакатнинг фуқаролари ўз Ватанларига нисбатан қандай гурур ва ифтихор билан муносабатда бўлишларига эътибор қилдингизми? Ўз Ватани учун гурурланидиган инсон юз-кўзлари ҳам қўрқам қиёфа касб этади. Юрти билан гурурланган инсон Ватанини янада обод қилиш ҳақида ўйлайди. Агар уни йўлдан уриш учун бирор кимса Ватанга тескари ишга даъват этмоқчи бўлса, муносиб зарбасини олади. Чунки унда мафкуравий иммунитет кучли. Ёт, зарарли ўйлару қарашлар ялтироқ қоғозларга ўралган бўлади. Содда, таърибасиз одамлар уларнинг жозибали гапларига учини ҳам мүмкин.

Давоми иккинчи саҳифада.

Ислом КАРИМОВ таваллудининг 80 йиллиги

1991 йил 31 август куни Ўзбекистон Республикасининг мустақиллигини эълон қилганида юртимизнинг Биринчи Президенти хали 50 ёшдан эндигина ўтган миқти жуссаси, ажинсиз юзларидан нур ёғилиб турган навқирон қиёфада эди. Албатта, у ўша кунни улуг бир тарихий вазифани адо этганини, Мустақиллиқнинг Бош меъмори бўлиш бахти насиб этганини ўйлаб, ўзини бахтиёр ҳис қилган бўлса, ажаб эмас. Аммо, кўп ўтмай маълум бўладики, юксак минбардан туриб, мустақиллиқни эълон қилиш унинг йўлбошчи сифатида бажарган ва келажақда бажармоғи лозим бўлган ишлари орасида нафақат энг шарафлиси, балки айни чоғда осони ҳам экан...

Ушанда эркинликка атак-чечак қадамларини қўя бошлаган халқ ҳам, унинг Биринчи Президенти Ислом Каримов ҳам жуда жиддий ва қалтис синовга дуч келган эди. Қатъият ва матонат билан ҳаракат қилмоқ, айни чоғда ҳамма нарсани етти ўлчаб эмас, етмиш ўлчаб, бир кесиш талаб қиларди. Ислом Каримовнинг йўлбошчи сифатидаги иродаси, қатъияти, донолиги намойён бўлиб, унинг раҳбарлигида тутаб келаётган ёнган ўчоқлари ўчирилди, ўлкада тинчлик ва оsayишталик қарор топти. Йўлбошчи бўлиш шарафли, лекин жуда қийин иш. Ахир, йигирма тўрт миллион кишилик юртининг юки енгил бўладими? Билмадим, Президент бирор кунни лоақал уч-тўрт соатга юрт ташвишини қилмай, фақат ҳузур-халоватга берилиб, истиқомат қила олармикан? Менимча, бунинг имкони бўлмас керак. Йўлбошчилик — тинимсиз меҳнат, тинимсиз изланиш, туни тонга улашиб кетадиган уйқусиз кечалар. Бунинг эвазига эса фақат бир мукофот — бугунги ўзбек дўпписини бошига қўйиб, ҳеч кимдан ўзини паст қўймай, қаддини фоз тутиб, гердайдб юрса, дунёнинг ҳар бурчагидида одамлар "ўзбек" деганини эшитганда ички бир ҳурмат ва тавозеъ билан бир тин олиб қўйса, бас!

Озод ШАРАФИДДИНОВ,
Ўзбекистон Қаҳрамони

БИРИНЧИ ПРЕЗИДЕНТИМИЗ ФАОЛИЯТИГА ОИД КИТОБЛАР ТАҚДИМОТИ

Тошкент вилояти Ўрта Чирчиқ туманида "Ўзбекистон Республикасининг Биринчи Президенти Ислом Абдуғаниевич Каримов фаолияти хроникаси (Сонома)", "Ёшлар бугунги ва эртанги ҳаётимизнинг ҳал қилувчи кучидир", "Юксак маънавият — енгилмас куч" ҳамда "Президентга мактублар" китобларининг тақдими бўлиб ўтди.

Давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёевнинг 2017 йил 27 ноябрдаги "Ўзбекистон Республикасининг Биринчи Президенти, буюк давлат ва сиёсат арбоби Ислом Абдуғаниевич Каримов таваллудининг 80 йиллигини нишонлаш тўғрисида"ги қарори ижроси доирасида ташкил этилган тадбирда Ўзбекистон Республикаси Маданият вазирлиги, вилоят, туман ва шаҳарлар ҳокимликлари масъуллари, таълим муассасалари раҳбарлари, шоир-ёзувчилар, Ўзбекистон ёшлар иттифоқи вилоят ва туман кенгашлари ходимлари, ёшлар иштирок этди. Ўзбекистон Республикаси Маданият вазири Б.Сайфуллаев ва бошқалар иштирок этди.

Давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёевнинг 2017 йил 25 январдаги "Ўзбекистон Республикасининг Биринчи Президенти Ислом Абдуғаниевич Каримовнинг хотирасини абадийлаштириш тўғрисида"ги қарори айни ҳалқимиз кўнглидаги ҳужжат бўлди, — дейди Республика Маънавият ва маърифат маркази вилоят бўлими раҳбари Шамсиддин Жумаев. — Биринчи Президентимиз мамлакатимиз тараққиёти ва халқи-

миз фаровонлиги йўлида ўз ҳаётини фидо этган қатъиятли ва мард инсон сифатида доимо қалбимизда қолади. У кишининг ҳаёти ва фаолияти барчамизга, айниқса, ёш авлодга ибрат мактаби бўлиб хизмат қилади. Ушбу асарлар ҳам Биринчи Президентимизнинг ҳаёти ва фаолияти ҳақида ҳикоя қилиш билан қадрлидир. Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги "Маънавият" нашриёти билан биргаликда ушбу китоблар барча туман ва шаҳарлар ҳокимликлари томонидан жойларга, давлат ва жамоат ташкилотлари, таълим муассасаларига етказилади.

Тадбирда ўзининг серқирра сиёсий фаолияти, олижаноб инсоний фазилатлари билан Ватанимизнинг кўп асрлик тарихида ўчмас из қолдирган буюк давлат ва сиёсат арбоби, Ўзбекистон Республикасининг Биринчи Президенти Ислом Каримов китоблари иштирокчиларга тарқатилди.

А.МУСАЕВ,
ЎЗА мухбири

ЭЗГУ МАҚСАД, ОРЗУ-УМИДЛАР РЎЁБИ

«Халқ давлат идораларига эмас, давлат идоралари халқимизга хизмат қилиши керак» деган эзгу ғоя, «Инсон манфаатлари — ҳамма нарсадан усту» деган тамойил Ўзбекистон тараққиётининг янги босқичида кўзда тутилган ислохотларни ҳаётга татбиқ этишнинг асосини ташкил қилмоқда. Кунни кеча Президентимизнинг «2017—2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясини» «Фаол тадбиркорлик, инновацион ғоялар ва технологиялар қўлаб-қувватлаш йили»да амалга оширишга оид Давлат дастури тўғрисида»ги Фармони эълон қилинди.

Оддий шифокор сифатида тарихий аҳамиятга эга ушбу ҳужжатнинг халқимиз иштирокида яратилганидан жуда хурсанд бўлдим. Зеро, фуқаролардан келиб тушган тақлифларнинг аксариятида кўрсатилган долзарб муаммоларни ҳал қилишга оид алоҳида ҳуқуқий нормалар бевосита Фармоннинг ўзида кўрсатилган бўлиб, уларнинг ижросини таъминлаш шарт эканлиги белгиланибди.

Соғлиқни сақлаш соҳасига «аклли тиббиёт» — тизими, инновацион технологияларни жорий қилиш кўзда тутилган тиббий ёрдам тизимини янада такомиллаштириш ва тиббий хизмат сифатини ошириш бўйича ишлар изчил давом эттирилишидан далолатдир. Чунки ҳамоно чекка ҳудудларда тиббий хизматни шакллантириш борасида муаммоларга дуч келмоқдамиз.

Бизнинг ёзувчилар уюшмаси поликлиникасига янги тиббий технологиялар келтирилди. Эндикда кекса ижодкорларимизни уй шароитида тиббий қўриқдан ўтказиш имкониятига эга бўлдик. Жорий йилнинг бошидан кекса адиб ва шоирларимиз, марҳум ижодкорларимизнинг оила аъзоларидан хабар олиш учун патронаж хизмати йўлга қўйилди. Яна бир муҳим жиҳат. Давлат дастурида аҳолини ар-

зон нархлардаги сифатли дори воситалари билан таъминлайдиган 2 мингта ижтимоий дорихона ташкил этиш режага киритилгани аҳолининг дори-дармонга бўлган эҳтиёжини яхшилаш шубҳасиз.

Давлат дастуридаги муҳим масалалардан яна бири аҳоли, айниқса, ёш оилаларнинг арзон уй-жойга бўлган эҳтиёжини таъминлашдир. Ушбу мақсадда 2018 йилда бундай уйларни қуриш ҳажми 1,5-2 баробар оширилади. Бу мақсадлар учун 5 триллион 286 миллиард сўм маблағ йўналтирилади. "Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари" йилида қанчадан-қанча фуқароларимиз имтиёзли кредитлар асосида уй-жойли бўлдилар. Бу эса халқнинг давлатга, Юртбошимизга бўлган ишончини янада мустаҳкамлади.

Яна бир муҳим янгилик. Вақтинча ёки доимий пропискаи бўлмаган ёхуд тузар жойи бўйича ҳисобда турмаган фуқароларни ишга олишга оид тақиқ бекор қилинди. Зеро, тиббиёт соҳасида ҳам ишлайман, ўзимни кўрсатаман, деган яхши мутахассислар энди пропискаи масаласида муаммога дуч келмайдилар.

Муносабат

Давоми иккинчи саҳифада.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ УМУМИЙ ЎРТА, ЎРТА МАХСУС ВА КАСБ-ХУНАР ТАЪЛИМИ ТИЗИМИНИ ТУБДАН ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ ТЎҒРИСИДА

Бошланиши биринчи саҳифада.

кадрларга бўлган реал эҳтиёжни, иш берувчи корхоналарнинг тақлифларини ҳисобга олган ҳолда иқтисодиёт соҳалари ва тармоқлари учун зарур мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш бўйича касб-хунар коллежлари фаолиятини мувофиқлаштириш;

ёшларни ҳар томонлама баркамол қилиб, ватанпарварлик ва миллий мустақиллик гоёларига содиқлик руҳида тарбиялашга, шунингдек, ўқувчиларда бой илмий, маданий ва маънавий меросимизга, миллий ва умуминсоний қадриятларга асосланган маънавий ва ахлоқий сифатларни ривожлантиришга йўналтирилган педагогик жараёни янги педагогик шакллар ва усуллар асосида ташкил этиш;

етақчи маҳаллий ва хорижий таълим муассасалари билан ҳар томонлама ҳамкорликни ривожлантириш, замонавий инновацион ўқув лойиҳаларини биргаликда амалга ошириш учун касб-хунар таълими соҳасига юқори малакали хорижий мутахассисларни жалб этиш;

касб-хунар таълими миллий стандартлари талабларини халқаро таълим стандартлари таснифлагичига, халқаро малака талабларига мувофиқлаштириш, миллий малака талабларини босқимча-босқич халқаро аналогларга мослаштириш ва эътироф этилишига қаратилган ишларни ташкил этиш;

касбга ўргатиш билан бир қаторда таркибий жиҳатдан умумий таълим олишни биргаликда олиб борадиган, шунингдек, нодавлат таълим секторини узулсиз давлат таълим тизими билан самарали интеграциялаш, табиқалаштирилган таълим жараёнини ташкил этиш бўйича орттирилган амалий тажрибани тизимлаштириш ва келгусида амалиётга жорий этиш;

мамлакат иқтисодиётини янада ислоҳ қилиш, уни барқарор ўстириш ҳамда модернизациялаш жараёниларида самарали иштирок этишга қодир бўлган кадрларни тайёрлаш мақсадида ўқув жараёнига инновацион гоёлар, технологиялар ва ишланмаларни фаол

қўллаб касб-хунар таълими ва ишлаб чиқаришнинг ўзаро яқин ҳамкорлигини таъминлаш;

юқори самарали ўқув-лаборатория усуналари, компьютер техникаси ва инновацион технологияларга асосланган парклар билан жиҳозланган касб-хунар коллежларининг замонавий моддий-техника базасини шакллантириш ва янада мустаҳкамлаш, ундан самарали фойдаланиш чора-тадбирларини амалга ошириш.

3. Куйидагилар:

касб-хунар таълими тизимини янада такомиллаштиришни мувофиқлаштириш Республика комиссияси (кейинги ўринларда – Республика комиссияси) 1-иловага мувофиқ;

касб-хунар коллежлари фаолиятининг тизимли мониторингини олиб бориш бўйича ҳудудий ишчи гуруҳларининг намунавий таркиби (кейинги ўринларда – ҳудудий ишчи гуруҳ) 2-иловага мувофиқ ташкил этилсин.

4. Республика комиссияси (К.Акмалов), ҳудудий ишчи гуруҳлар куйидагиларни таъминласин:

а) уч ой муддатда мавжуд таълим дастурларига кирадиган мутахассисликлар бўйича меҳнат бозоридаги реал эҳтиёжни аниқлаш, уларнинг ҳудудлар ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш дастурларининг мақсадли кўрсаткичларига мувофиқлиги, кейинчалик битирувчиларни бириктириш мақсадида тармоқларда потенциал иш берувчиларни аниқлаш юзасидан касб-хунар коллежлари фаолиятини ҳар томонлама танқидий ўрганиб чиқиш;

б) 2018 йил 1 июлгача тегишли Хукумат қарори лойиҳасини ишлаб чиқиш ва уни Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига киритиш, унда куйидагиларни назарда тутиш: ҳудудларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш дастурларининг мақсадли параметрларига ва меҳнат бозори прогнозига мувофиқ, кадрларга бўлган мавжуд реал эҳтиёжни инобатга олиб касб-хунар коллежларини тармоқ бўйсунуви асосида тегишли вазириликлар, идоралар, хўжалик бирлашмалари, тижорат банклари ва йи-

рик корхоналар тасарруфига ўтказиш; тадбиркорлик соҳаси, шу жумладан, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектлари учун меҳнат бозорида талаб қилинаётган касблар бўйича кадрларни мақсадли тайёрлайдиган кўп тармоқли касб-хунар коллежларини ташкил этиш;

тармоқ вазириликлари, идоралари, хўжалик бирлашмалари, тижорат банклари ва йирик корхоналар – кадрлар буюртмачилари томонидан алоҳида мутахассисликлар (касблар)га эҳтиёж ва талаб паст бўлган касб-хунар коллежлари умумий сонини оптималлаштирилган ҳолда уларни қисман қайта ташкил этиш;

оптималлаштирилиши керак бўлган касб-хунар коллежларининг моддий-техника базасидан, уларда умумтаълим мактаблари, ўқув-ишлаб чиқариш мажмуалари ва мактабгача таълим муассасалари жойлаштирилишини назарда тутиб, бино ва иншоотларидан мақсадли ва самарали фойдаланиш.

Белгилансинки, ушбу бандда назарда тутилган тадбирлар бажарилгандан сўнг Республика ва ҳудудий ишчи гуруҳлар ўз фаолиятини тугатади.

5. Иқтисодиёт вазирилик манфаатдор вазириликлар ва идоралар билан биргаликда ҳар йил якунлари бўйича Вазирлар Маҳкамасига ҳудудларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш дастурларига киритиладиган ўзгаришларни инобатга олган ҳолда касб-хунар коллежларида янги йўналишлар ва мутахассисликлар очилиши бўйича тақлифлар киритсин.

6. Куйидагилар белгилаб қўйилсин: касб-хунар коллежлари аксарият ҳолларда вазириликлар, идоралар, хўжалик бирлашмалари, тижорат банклари ҳамда йирик корхоналар – тармоқ бўйсунуви бўйича кадрларга буюртмачилар таркибида фаолият юритади; касб-хунар коллежларининг бериладиган бинолари, иншоотлари, жи-

ҳозлари, мебель ва инвентари қиймати қўшимча қиймат солиғи ва даромад солиғини ҳисоблаб чиқишда солиқ солиш объекти ҳисобланмайди;

2017/2018 ўқув йилигача (ушбу ўқув йили ҳам шу жумлага кирази) касб-хунар коллежларига қабул қилинган ўқувчилар ўқишни тўлиқ тугатгунига қадар ушбу касб-хунар коллежларининг харажатлари Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети маблағлари ҳисобидан таъминланади;

вазириликлар, идоралар, хўжалик бирлашмалари, тижорат банклари ва йирик корхоналарнинг тасарруфиданги касб-хунар коллежларини сақлаш, кадрларни ўқитиш, малакасини ошириш ва қайта тайёрлашга мақсадли тарзда йўналтирилган маблағлари барча турдаги солиқлардан ва давлат мақсадли жамғармаларига мажбурий ажратмалардан озод этилади.

7. Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирилик Олий ва ўрта махсус таълим вазирилик, Халқ таълими вазирилик ва Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазириликнинг ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази билан биргаликда:

бир ҳафта муддатда белгиланган тартибда Ўзбекистон Республикаси Президентининг Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазириликнинг ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази фаолиятини такомиллаштириш тўғрисидаги қарори лойиҳасини; икки ой муддатда қонун ҳужжатларига ушбу Фармондан келиб чиқадиган ўзгартариш ва қўшимчалар тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига тақлифлар киритсин.

8. Мазкур Фармоннинг ижросини назорат қилиш Ўзбекистон Республикасининг Бош вазир А.Н.Арипов ва Ўзбекистон Республикаси Президентининг Давлат маслаҳатчиси Р.С.Қосимов зиммасига юклансин.

Ўзбекистон Республикаси
Президенти
Ш.МИРЗИЁЕВ
Тошкент шаҳри, 2018 йил 25 январь

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Умумий ўрта, ўрта махсус ва касб-хунар таълими тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони ШАРҲ

Узулсиз таълим тизимини янада такомиллаштиришга, сифатли таълим хизматларидан фойдаланишни оширишга, меҳнат бозорининг замонавий талабларига мувофиқ юқори малакали кадрлар тайёрлашга давлат томонидан алоҳида эътибор берилмоқда.

Утган йилларда таълим тизимини ислоҳ қилиш жараёнида республикада мустаҳкам ҳуқуқий, ташкилий, моддий-техник база яратилди, бу интеллектуал салоҳияти юқори ва баркамол ёш авлоднинг ўқитиш ва тарбиялашнинг мазмунини янгилашга қўмақлашди.

Шу билан бирга, ислохотлар амалга оширилган йилларда умумий ўрта, шунингдек, ўрта махсус, касб-хунар таълимининг ривожлантириш, 12 йиллик мажбурий таълимга ўтиш натижаларини ҳар томонлама таҳлил қилиш ҳозирги ўрта махсус, касб-хунар таълими тизими бугунги кун талабларига жавоб бермаслигини ва тубдан ислоҳ қилишга муҳтож эканлигини кўрсатди.

Жумладан, касб-хунар коллежларини ҳудудларда жойлаштиришга тизимли ёндашиш мавжуд эмаслиги, минтақаларда йўл-транспорт инфратузилмасининг етарлича ривожланмаганлиги ўқувчиларнинг вақти-вақти билан машулотларга оммавий қатнашмаслигига сабаб бўлди;

касб-хунар коллежлари ва уларнинг ўқув устхоналари ўқув-лаборатория усуналари билан таъминланганлиги илм-фан, ишлаб чиқариш технологиялари ва техниканинг ривожланиши суръатларидан орқада қолди, касб-хунар коллежларининг моддий-техник жиҳозланиши даражаси ўртача 56 фоизни ташкил этди; дарсликлар ва ўқув қўлланмаларини тайёрлаш ва нашр этиш бўйича ишлар самарасиз ва ўз вақтида молиялаштирилмаслиги касб-хунар таълими тизимини янги авлод дарсликлари ва ўқув қўлланмалари билан таъминлашда жиддий равишда орқада қолишга олиб келди;

касб-хунар коллежларининг реал эҳтиёжларини таъминламайдиган кадрлар тайёрлашнинг мавжуд тизими, меҳнат бозори конъюнктураси ва ишлаб чиқариш амалиётини ташкил этиш учун имкониятлар мавжудлиги ҳисобга олинмасдан белгиланадиган касб-хунар коллежларига қабул қилиш квоталари битирувчиларни ишга жойлаштириш кўрсаткичларига салбий таъсир кўрсатди;

касб-хунар коллежларидаги амалга оширилаётган ўқув жараёни, қўлланадиган ўқув-норматив ҳужжатларнинг қамчиликлари, касбларнинг мураккаблиги даражаси ҳисобга олинмасдан таълимнинг ягона муддатлари белгиланиши, ишлаб чиқариш амалиётини ташкил этишдаги қамчиликлар олинмадиган билимлар даражаси пайсаяшишга ва бир қанча йўналишлар бўйича битирувчиларга талаб пастлигига, ўқиш тугаллангандан кейин иш жойларида уларни қўшимча равишда ўқитиш заруриятига олиб келди;

аҳоли турли тоифаларини “Хаёт давомида таълим олиш” принципи бўйича касбга тайёрлаш тизимининг заиф ривожланганлиги катта ёшдаги аҳолининг салмоқли қисми, шу жумладан, ишга жойлаштиришга муҳтож бўлган ёшлар ва ногирон шахслар меҳнат бозорида талаб этилмаслигига олиб келди; касб-хунар коллежларида ўқув жараёнини ташкил

қилишга ва ўқувчиларни маънавий-ахлоқий тарбиялашга расмийлаштирилган муносабатда бўлиш, уларнинг бўш вақтини ташкил этишнинг самарасиз механизми машулотларга қатнашиш пайсаяшишга ва бунинг оқибатига улар томонидан содир этиладиган ҳуқуқбузарликлар сони кўпайишига олиб келди.

Ушбу соҳадаги мавжуд муаммоларни тизимли ҳал этиш, илгор хорижий мамлакатларнинг тажрибаси асосида касб-хунар таълими тизимини тубдан такомиллаштириш ва ривожлантириш, мавжуд касб-хунар коллежларининг моддий базасидан оқилона ва мақсадли фойдаланишни таъминлаш, шунингдек, тегишли вазириликлар, идоралар, хўжалик бирлашмалари, тижорат банклари ва йирик корхоналарга идоравий бўйсунуви касб-хунар коллежларида малакали ва меҳнат бозори талабларига жавоб берадиган кадрларни тайёрлаш самарадорлигини ошириш учун шарт-шароитлар яратиш, аҳоли барча қатламларининг эҳтиёжларини ҳисобга олиш ва бандлигини ошириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Умумий ўрта, ўрта махсус ва касб-хунар таълими тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони қабул қилинди.

Ушбу Фармонда куйидагилар назарда тутилган: 2018/2019 ўқув йилидан бошлаб мажбурий умумий ўрта таълим узулсиз ва бекуп 11 йиллик таълим негизида амалга оширилади;

2019/2020 ўқув йилидан бошлаб касб-хунар коллежларига ўқишга қабул қилиш умумий ўрта таълим мактабларининг 11-синф битирувчилари ҳисобидан, ихтиёрийлик асосида, тегишли мутахассисликка (касбга) эга бўлиш учун 6 ойдан 2 йилгача бўлган таълим муддатларидан амалга оширилади.

Фармонда касб-хунар таълими соҳасида кадрлар тайёрлаш тизимининг куйидаги энг муҳим вазифалари ҳам белгиланган:

талаб этилган касблар бўйича иқтисодиётнинг ривожланиш истиқболлари ва устувор тенденцияларини, замонавий техника ва технологияларнинг ҳисобга олган ҳамда замонавий ахборот-коммуникация технологияларини татбиқ қилган ҳолда ишлаб бўйича амалий қўнимчаларга эга бўлган ўрта бўғиннинг малакали мутахассисларини тайёрлаш;

иқтисодиёт соҳалари ва тармоқлари учун зарур мутахассислар тайёрлаш, кадрларга бўлган реал эҳтиёжни, иш берувчи корхоналарнинг тақлифларини ҳисобга олган ҳолда иқтисодиёт тармоқлари ва соҳаларида талаб қилинган мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан ошириш бўйича касб-хунар коллежлари фаолиятини мувофиқлаштириш;

ёшларни ҳар томонлама баркамол шахс қилиб, ватанпарварлик ва миллий мустақиллик гоёларига содиқлик руҳида тарбиялашга, шунингдек, ўқувчиларда бой илмий, маданий ва маънавий меросимизга, миллий ва умуминсоний қадриятларга асосланган маънавий ва ахлоқий сифатларни ривожлантиришга йўналтирилган педагогик жараёни янги педагогик шакл ва усуллар асосида ташкил этиш;

етақчи маҳаллий ва хорижий таълим муассасалари билан ҳар томонлама ҳамкорликни ривожлантириш, инновацион ўқув лойиҳаларини биргаликда амалга ошириш учун юқори малакали хорижий мутахассисларни жалб этиш;

касб-хунар таълими миллий стандартлари талабларини халқаро таълим стандартлари таснифлагичига, халқаро малака талабларига мувофиқлаштириш, миллий малака талабларининг ривожланган мамлакатлар малака талабларига мувофиқлигини босқимча-босқич таъминлаш ва эътироф этилишига қаратилган ишларни ташкил этиш;

нодавлат таълим секторини узулсиз давлат таълим тизими билан самарали интеграциялаш, табиқалаштирилган таълим жараёнини ташкил этиш бўйича орттирилган амалий тажрибани тизимлаштириш ва келгусида амалиётга жорий этиш;

мамлакат иқтисодиётини янада ислоҳ қилиш, уни барқарор ўстириш ҳамда модернизациялаш жараёниларида фаол ва самарали иштирок этишга қодир бўлган кадрларни тайёрлаш мақсадида ўқув жараёнига инновацион гоёлар, технологиялар ва ишланмаларни фаол қўллаб касб-хунар таълими ва ишлаб чиқаришнинг ўзаро яқин ҳамкорлигини таъминлаш;

касб-хунар коллежларининг замонавий моддий-техника базасини шакллантириш ва янада мустаҳкамлаш, ундан оқилона фойдаланиш бўйича юқори самарали ўқув-лаборатория усуналари, компьютер техникаси ва бошқа ахборот-коммуникация усуналари билан жиҳозлашни ўз ичига оладиган тизимли чора-тадбирларни амалга ошириш.

Фармон билан касб-хунар таълими тизимини янада такомиллаштиришни мувофиқлаштирувчи Республика комиссияси ҳамда тегишли ҳудудий ишчи гуруҳлар ташкил этилди. Куйидагилар уларнинг вазифалари ҳисобланади:

таълим олинадиган мутахассисликлар бўйича кадрларга меҳнат бозоридаги эҳтиёжни, уларнинг минтақани ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш дастурига мувофиқлигини, кейинчалик битирувчиларни бириктириш учун потенциал тармоқ иш берувчиларни аниқлаш юзасидан касб-хунар коллежлари фаолиятини ўрганиш;

минтақаларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш дастурларининг мақсадли параметрларига ва меҳнат бозори прогнозига мувофиқ кадрларга бўлган мавжуд реал эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда касб-хунар коллежларини тегишли вазириликлар, идоралар, хўжалик бирлашмалари, тижорат банклари ва йирик корхоналарнинг тармоқ бўйсунушига бериш, шунингдек, хўжалик юритувчи субъектлар, шу жумладан, кичик ва хусусий бизнес корхоналари учун меҳнат бозорида талаб этиладиган ишчи касбларига ўқитиш учун кўп тармоқли коллежлар тармоқларини ташкил этиш, айрим мутахассисликлар (касблар) бўйича талаб йўқлиги муносабати билан касб-хунар коллежларини оптималлаштириш ёхуд уларда умумтаълим мактаблари ва ўқув-ишлаб чиқариш мажмуаларини ҳамда бошқарув мактабгача таълим муассасаларини жойлаштириш бўйича Хукумат қарори лойиҳасини ишлаб чиқиш.

Ушбу Фармоннинг қабул қилиниши мавжуд касб-хунар коллежларининг моддий-техника базасидан оқилона ва мақсадли фойдаланишни таъминлаш, малакали ва меҳнат бозори талабларига жавоб берадиган кадрлар тайёрлаш сифатини ошириш, аҳоли бандлигини таъминлаш ва умуман касб-хунар таълими тизимини янада ривожлантириш имконини беради.

Бошланиши биринчи саҳифада.

Ватан қадрини табарруқ тупроқдан йироқда, ҳижрон дамларида яққол ҳис этамиз. Бутун умр қишлоқда ўсган онахонни иждоқ фарзанди олис мамлакатга саёхатга олиб борибди. Сафарнинг охириги қуни аэропортда навбатдаги рейс ҳақида инглиз тилида эълон қилишибди. Онахон бу тили тушунмаса-да, “Ташкент” деган сўзга эътибор қилибди. Беихтиёр “Вой, Тошкент деган тилларингдан ўргилай” деб юборибди. Оналар бизга ҳаммаша ибрат бўлиб келган. Юқориди ҳолатда ҳам онахоннинг Ватанга муҳаббати акс этиб турибди.

Спортчиларимиз ер юзининг олис қитъаларида Ўзбекистон байрогини баланд кўтариб, юртимиз мадҳиясини янграганларидека қанчалик қувонамиз. Бундай лаҳзаларда Ўзбекистон вакиллари учун қувонишимиз фақат ареналардаги галаба учун эмас, балки “биз бошқалардан кучлимиз, ўзга эллар бизни тан олди” деган маънода гурурга тўламиз. Охириги Олимпиадада боксчиларимизнинг дунёда пешқадам бўлиши Ўзбекистон давлати қаерда жойлашганини барчага маълум қилди.

Ватанпарварлик баландпарвоз сўз айтишдан иборат эмас. Ўзбек халқи азалдан ўз тупроғидан ажралмай, жамоа бўлиб яшашни удум билиб кел-

ди эскича қарашларга бутунлай барҳам бериш ва қишлоқ ҳўжалигида, жумладан, пахтачиликда сифат кўрсаткичларига устувор эътибор қаратиш вазифасини қўйди. Ўзбекистон Фанлар академияси қошида Геномика ва биоинформатика маркази ташкил этилгани ҳам муҳим аҳамият касб этмоқда.

Иброҳим Абдурахмонов раҳбарлик қилган нисбатан янги соҳа – гўза генлари инженерияси ва геномикаси йўналишида махсус илмий тадқиқотлар олиб бориш, мутахассислар тайёрлашга катта миқдорда маблағ ажратилиб, кенг имкониятлар яратилди. Тармоққа янгица муносабат натижа-сида пахта майдони ҳажми қисқаргани ҳолда ҳосилдорлик ошиб, толаннинг сифат кўрсаткичлари сезиларли даражада яхшиланди.

Бу тажрибалар буткул янгица хусу-сияларга эга “Порлоқ” ва “Равнак” гўза навлари туркумини яратиш сари йўл очди. Марказ жамоаси АҚШ Қишлоқ ҳўжалиги департаменти ҳамда Техас университети мутахассислари билан ҳамкорлик қилишяпти. Ҳар йили қанада тўрт нафар илмий ходим мазкур университетларда малака оширишга юборилади. Бугун ўзбек олимлари яратган ушбу янги туркум навлар деярли барча кўрсаткичлар бўйича Миср пахтасига яқинлашиб, “янги то-

ЭЛНИ ВАТАН МАНФААТИ БИРЛАШТИРАДИ

ган. Марказий Осиёдаги айрим миллиятлар учун чет элларда яшаш ода-ти ҳақ бўлиши мумкин. Лекин бизнинг халқимиз ўз юртини ҳамма жой-дагидан обод кўришни истайди. Тўғри-да, олис юртларда пул топиб, ўзқанда оилага маблағ юборибдан кўра ўз уйинг — ўлан тўшагингга бола-ча билан бирга яшашга нима етсин. Ахир, ўзбек бу дунёда болам деб яшайди-ку, шундай эмасми?! Икки йил юртдан узоқда юриб, ўз туғилган жойини таний олмаганлар шу билан ислохотлардан четда қолганидан афсусланишмасмикин?!”

Яқинда Ўзбекистон Фанлар академиясига сайланган ёш академиклардан бири Иброҳим Абдурахмонов ҳақидаги айрим маълумотларга назар ташлайлик. У 1975 йилда Наманган вилоятининг Чуст туманида туғилган. Ўзбекистон Миллий университетини, АҚШдаги Техас қишлоқ ҳўжалиги ва механика университетини тамомлаган.

Дунёда илк маротаба гўзада “ген-нокаут” (генларни “ўчириб қўйиш”) технологияси асосида гўзанинг бир қанча трансген формаларини яратишга эришди. Шунингдек, бошқа кўп-ла ўсимликлар намуналарини молекуляр-генетик таҳлил қилиш имконини берувчи самарали молекуляр методларни ишлаб чиқди. 33 ёшида фан доктори даражасини олди. Бутунжаҳон фанлар академияси аъзоси. Қишлоқ ҳўжалиги бўйича TWAS халқаро мукофоти (2010), “Ўзбекистон белгиси” кўрак нишон (2010), Халқаро гўза маслаҳатчи кенгаши мукофоти (2013) билан тақдирланган.

Бир вақтлар Ўзбекистон қишлоқ ҳўжалигида экстенсив ривожланиш устун эди. Яъни фақат миқдор кети-дан қувилиб, сифат масаласи эъти-бордан четда қоларди. Минг-лаб гек-тар ерга сув чиқарилиб, пахта экил-ди, лекин ялпи ҳосил миқдори ошса-да, ўртача ҳосилдорлик муттасил ка-майиб борди. Ҳаммасидан қизғини, халқимиз ўзи етиштирган пахтага ўзи эгалик қилолмас эди. Ватанимиз му-стақилликка эришгач, бу борада-

лани пахта” деб аталди. Янги техно-логияга халқаро патент олинди. Жа-ҳоннинг энг нуфузли илмий нашрла-ридан бири – “Nature Communications” журна-лида ўзбек олимлари кашф эт-ган ген-нокаут технологи-яси ҳақида мақола чоп этилди. Мутахассислар-нинг фикрича, ген-нокаут техноло-гияси жаҳон пахта санаоти-га миллион-лаб доллар фойда келтириши ва хал-қаро бозорни тобора кенг эгаллаёт-ган сунъий тола ишлаб чиқарувчилар билан рақобатда пахтакор фермер-ларга ҳақ олиши мумкин. Бундай йирик серзаҳмат ва серхаражат лойиҳа кенг қўламли халқаро ҳам-кор-лики тақозо этиши табиий. Амери-калик ҳамкорлар ажратган грантлар асосида бир қатор лойиҳалар амалга оширилди, жумладан, ўн нафар ёш олим Техас университети, АҚШ Қишлоқ ҳўжалиги департаменти лабо-раторияларида малака оширди. Хал-қаро нашрларда пахтачилик бўйича ўнлаб илмий мақоалар эълон қилин-ди. Бундай самарали ҳамкорлик Хи-той, Ҳиндистон каби мамлакатлар билан ҳам йўлга қўйилган.

Эндигина 42 баҳорни кўрган ҳамюртимиз ўз иқтидорини фақат Ўзбекистон манфаати учун сарфла-ди. Унинг садақати оксак кадрланиб, Ин-новацион ривожлантириш вазири-ли-га раҳбар этиб тайинланди.

Она Ватандан гурурланиш учун, аввало, ҳар биримизда шу юртга дахл-дорлик тўғриси бўлиши керак. Вата-нга муҳаббат эрталабки нонуштада, таълим даргоҳларида, юриш-туриши-да, амри маъруфларда, қириб-чиқиш-да — ҳар соҳа ва жаҳада ёши улғ-инсонлар томонидан навқирон авло-да мисқоллаб сингдирилди. Ҳаёти-мизда комил инсонлар сафи қанча кенгайса, турмушимиз мазмунга тўла-ди, бахтиёр инсонлардан ён-атроф-нурга чулганди. Шундай инсонлар кўпчиликини ташкил этса, озчилик ҳам шу йўлни ихтиёр этади.

Шухрат ЖАББОРОВ,
Ўзбекистон Республикасида
хизмат кўрсатган журналист

ЭЗГУ МАҚСАД, ОРЗУ-УМИДЛАР РЎЁБИ

Бошланиши биринчи саҳифада.

Нафақат олий маълумотли мутахассис, балки оддий фуқароларга мамла-катимизнинг исталган ҳудудиди, айниқса, Тошкент шаҳри ва Тошкент вилоя-тида ишга жойлашишда ҳеч қандай чекловларсиз ўз салоҳиятини, имконияти-ни рўёбга чиқариш имкони берилди. Истиқболли кадрлар қаерда доимий ёки вақтинча прописка қилингани, турар жойи бўйича ҳисобда турганидан қатъи назар, энди пойтахт минтақасида меҳнат қила оладилар. Шаҳримизда янги очилган цехлар ва турли корхоналарда вилоятлардан келиб ишлайман, деган ҳамюртларимизни прописка масаласи қийнаб келган эди.

Давлат дастури доирасида 142 та норматив ҳуқуқий ҳужжатнинг қабул қилин-гани, 37 та қонун ишлаб чиқилгани халқимизнинг эзгу мақсадларини, орзу-умидларини амалга оширишга хизмат қилади, десам бўлмага бўлмайди. Зо-тан, унда ҳамюртларимизнинг дилидаги ечимини қутиб турган барча муаммо-ларга эътибор қаратилган. Ҳаётини масалалар акс этган ҳужжатда тўғрида тутил-ган чора-тадбирларни амалга ошириш аҳоли фарсонининг юксалтириш ва фуқароларнинг ҳаёт сифатини яхшилашда муҳим дастуриламал бўлиб хизмат қилишга ишонамиз.

Анвар РАҲАБОВ,
Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси
поликлиникаси бош шифокори

ҲУМОЮН

МЕН ҚЎЛИМГА ОЛИБ СОЗ

ЯНГИ УЙ

“Ватаник бўлибсан, — дерди боболар,
Жонинг тинч, хотиржам энди палак ёз”.
Хар гапини билиб айтган донолар,
Янги уйга янги ниятлар ҳамроз.

Қўлдаги орзулар ерга тушгандай,
Беғубор туйғулар қалбинг кучгандай.
Кириб боражаксан остона ҳатлаб
Янги ҳаёт сари эшик очгандай.

Бемакон йилларнинг интиҳоси шу,
Ширин ташвишлардан тошиқар юрак.
Мен сени қутлайман: уйлар муборак!
Порлоқ келажагинг ибтидоси бу.

Обод айлагайсан, боғ айлагайсан,
Мўъжаз ватанингга дил боғлагайсан.
Энди чал, уй тўйин таронасини,
Чароғон маконинг шукронасини.

САМОВИЙ ТУЛПОРЛАР

Ислом Каримов номидаги
Асака автомобиль заводига бағишлов

Фиротмиди зоти ё Бойчиборлар,
Минг йиллар нарида учган тулпорлар,
Орзулар мулкига тушиб самодан,
Тўлқинлар мавжиди ўтиб дарёдан,
Водий қирларига ёйилган хилқат,
Юрт бошига кўнган қушмиди бу бахт!
Чин хоқони қалбин уйғотган орзу,
Самовий тулпорлар — муқаддас туйғу —
Йигит ор-номуси, элнинг тақдири,
Яратган инъоми, илоҳий сир —
Мудраган тарихнинг кўксини тилиб,
Асрлар қатридан чиқди отилиб

Самовий тулпорлар,
Ўшал тулпорлар,
Дунё бўйлаб елди гўзал тулпорлар!
Асака — чавандоз боболар ери,
Бил, тарих эврилган ул Инсон эди!

ҚИШЛОҚДА

Сўрида ўтирсанг, ток соясида,
Шаббода келтирар райҳон бўйини.

Чумчуқлар галаси қоплаб бодомни,
Чугурлаб чалади эски куйини.

Шивирлай бошлайди дарров тераклар,
Пойида пичирлаб ариқ қўшилар.

Куёш ёнбошлайди адир ортига,
Оқшомда бошланар тоғли қўшиқлар.

Дарвоза очкидир, очкидир осмон,
Ҳали замон келиб қолади меҳмон.

ТИКЛАНИШ

Дарахтга айланган пайванди куртак,
Обод бўлсанг керак, шод бўлсанг керак,
Нурдан ёноғи ол меваларинг бол,
Аммо томиринг ким?
Билмайсан бешак!

Табиат қонуни шафқатсиз бироқ:
Пойингда ниҳоллар ёзибди япроқ,
Улар асл, ўсиб чиққан томирдан —
Томирни қалбига яширган тулпоқ.

ЯПРОҚ ЁМФИРИ

Шаҳар узра тилла булутлар,
Мудроқ боғлар ёзни унтар.

Ёға бошлар шитирлаб япроқ,
Новдаларда видо ва титроқ...

Боғқўчани сайр айла аста,
Япроқларни босгил оҳиста.

Бу поёндоз олтин хазондан
Ҳозиргина тушди осмондан.

ГУЛБОНГ

Кеча-қундуз қилма гулбонгингни бас,
Эй андалиб...
Алишер Навоий

Лола кўнгириги таратса садо
Ҳатто тоғу тошга оташ туташар.
Алвонга бўялган садолар — наво,
Қояга урилиб то даштга тушар.

Атиргул гунчаси чалса кўнгирик,
Водийлар бағрига сочилгай жаранг:

Қуёшдан чўғ олар минг бир шамчирик —
Зангор боғлар ичра қизил, сориг ранг.

Ишқ галаён бошлар сас келган чоғи,
Қаранг, карнайгулдан гўмбурлар само!
Кўнгирикдай титрар юрак япроғи —
Гулбонг таралганда уйғонар дунё!

КУЙЛАРИМ

Бу қушнинг патидан яралган қалам —
Мисли қувонч, осмон каби оқ,
У парвоз завқини ёзса ҳам
Бўлар эди минг дoston, бироқ...

Тоғларнинг кўзидан оққан ёш
Ва гиёҳ қонидан бу сиёҳ
Дардин айтса мисоли сирдош,
Бўлар эди минг қисса, бироқ...

Бироқ,
Мен қўлимга олиб соз,
Қалбим тўкиб, тин олсам бир он.
Дарров қалам этгайдир парвоз
Ё сиёҳим йиллар бағри қон.

ВОДИЙ ЙЎЛИДА

Қалдирғоч ҳамроҳим, йўл бошлар
Минг тилда шивирлар япроқлар,
Шаббода, саболар — сирдошлар,
Чорлайди уфқдан йироқлар.

Довонда чўққига бош уриб,
Кўз ёш тўкар кўрғошин булут.
Қоя мудрар ё хаёл суриб
Донишманддай сақлайди сукут.

Тоғ ошаман, қақнар қақинлар,
Денгиз, даштдан ўтгум хуш дамлар:
Саҳройи бархандай тўлқинлар,
Денгиздай тебрана барханлар.

Кучганми ё оламни ҳайрат,
Унут бўлар соғинч хаёли.
Ҳаммасида аён бир сийрат —
Эсаётган вақт шамоли.

САҒАР

Хайрлашар қўллар ва сўзлар,
Илк қадамлар босилар йўлга,
Чамаларкан довонни кўзлар,
Хаёл етиб бўлар манзилга.

Сағар чоғи ҳамиша шундоқ,
Ёлдан чиқиб қолар нимадир.
Ўйлайсану топгайсан шу чоқ:
Уйда қолиб кетибди кўнгил...

ШАҲАРЛИК ҚИЗГА

(ҳазил)

Қўрғошинранг булутлар аро
Тунд осмоннинг хира юлдузи
Милтирайсан қалбимда гоҳо
Олаговур шаҳарнинг қизи.

Юрган йўлинг мармар, тошқўча,
Атрофингда кўкўпар уйлар,
Олма-анор шарбатин ича
Тинглаганин ажабий куйлар.

Юр, тоғларга кетайлик бирга,
Лолазорни этай армуғон.
Шамол бўлиб чиқарсан қирга,
Тоғлик қиздай, мисли оҳузон.

Дашт оқшони сокин, гулчирай
Қўлда чаман юлдуз очилар.
У самовий гунчалар, эй ой,
Заркокилинг ичра сочилар.

Табиатнинг эрка қизидай
Унутиб шаҳарга қайтишни.
Сен момоннинг худди ўзидай
Ўрганардинг алла айтишни.

РАЙҲОН

Айтинг, бунча суюшмаса райҳонни,
Хуш бўйидан маст қилганда инсонни,
Гоҳ бошини, гоҳ сочини юларлар,
Сезмайдилар райҳон чеккан фиғонни!

ЮЛДУЗЛАР СЎНМАЙДИ

Ўзбекистон халқ ёзувчиси Тоғай Муроднинг “От кишаган оқшом” ва “Ойдинда юрган одамлар” қиссалари рус тилида китоб бўлиб чиқди. Москвадаги “РИПОЛ Класик” нашриёти икки асар таржимасини бир муқова ичида “Тарлон” номи билан нашр этди.

“От кишаган оқшом” қиссаси биринчи марта “Ёшлик” журналида эълон қилинган (1982). 1985 йили “Ойдинда юрган одамлар” китоби таркибидан яна бир асар эълон қилинган (1985). 87 йиллари тахсил олган Москвадаги Олий адабиёт курсларида “От кишаган оқшом” қиссаси юксак баҳолашга эришди. “Дружба народов” журнаliga босиш учун тавсия этилади (ўша вақтда Луиза Эрсалиева асарни русчага сўзма-сўз таржима қилган). Қайта-қайта бадиий сайқал берилганидан сўнг қисса “От кишаган оқшом” китобида ҳозирги ҳолатда дунё юзини кўради («Шарқ», 1994). Россия китобхонлари эса бу гўзал қисса билан Герман Власов, Вадим Муратханов таржимасида “Дружба народов” журнаlining 2016 йил 2-сонида танишиш имконига эга бўлдилар.

“Ойдинда юрган одамлар” қиссасидан парча дастлаб “Ўзбекистон

адабиёти ва санъати” газетасида эълон қилинган (1983, 1-сон). Орадан бир йил ўтгач, “Шарқ юлдузи” журнаliga чоп этилган (1984). 1985 йили Ўзбекистон ёзувчилар уюшмасининг Ойбек мукофоти билан тақдирланган. Муаллифнинг қайта тахрирларидан сўнг қиссанинг тўлиқ варианты 1994 йили чоп қилинади (“От кишаган оқшом”, “Шарқ”). Санкт-Петербургдаги “Звезда” журнаlining 2015 йил 8-сонида Сўхбат Афлотуний таржимасида асардан парча эълон қилинади. Рус китобхонлари қизгин қарши олганидан сўнг китоб ҳолида чоп этишга қарор қилинди.

Тоғай Мурод — ҳали эшитилмаган, ҳали ўрганилмаган фожиавий прозаик. Аниқроғи, тингланмаган прозаик. Лекин ўзбек китобхонига жуда яхши таниш. Ёзувчининг ижоди бошқа тилларга ўғирилмаган. Чунки таржима қилиш ҳаддан оғир, аммо ҳаддан қизиқарлидир. Ички шеърый нафас билан, ички йўлқийи оҳанг билан йўғрилган, жонли фольклор руҳи билан битилган сатрлар, ёрқин типлар... Шукшин, Айтматов, Думбадзени эслашга мажбур қиладиган, айни пайтда уларга мутлақо ўхшамайдиган, фавкулдда ўзига хос наср бу. Мен адабиётдаги бир ноҳақлик тузатилди деган умиддаман. Энди Тоғай Мурод насри рус тилида ҳам жарангламоқда”, деб ёзади таржимон Сўхбат Афлотуний.

Янги йилнинг илк кунларида босмадан чиққан “Тарлон” китобини рус таржимон ва ноширларидан Тоғай Муроднинг 70 йиллик юбилейига илк тўхфа деб қабул қилсак арзийди.

СОҒИНГАНДА СИЗНИ СЎРАЙМАН...

Ёзувчилар уюшмаси Халқаро алоқалар бўлими томонидан адабий алоқаларни қучатириш, ўзбек адабларининг ижодини жаҳон бўйлаб тарғиб этиш ишлари ривожлантирилмоқда. Москвада нашр этиладиган “Литературная газета”нинг шу йил 23 январдаги сонида Валерия Галкинанинг Ўзбекистон халқ шоири Зулфиянинг рус тилида чоп этилган “Мне строки эти сердце подсказало” деб аталган китоби ҳақида тақриз берилган. Эътиборингизга шу тақриз таржимаси ҳавола этилмоқда.

Бу китобчага Зулфия номи билан машҳур бўлган Ўзбекистон халқ шоири Зулфия Исроилова-нинг рус тилига таржима этилган шеърлари жамланган.

Тўплам шоиранинг замондоши, Кабардин-Болқор халқ шоири Қайсин Кулиевнинг сўзбошиси билан бошланади. “У ўзини авайлаган, бебаҳо тўхфа — она тилини армуғон этган халқининг севимли шоираси бўлиб қолишни истади. Бу армуғонлардан миннатдор қиз она халқига бутун илҳомини, куч-қувватини бахшида этиб, уни рози қилишни истади”, деб ёзади шоира ҳақида Кулиев.

Ҳақиқатан, жонажон юртининг табиғиатга муҳаббат Зулфиянинг ҳар бир шеърда сезилиб туради. Биргина халқ урф-одатларини улуғловчи муносабатини кузатганингизда ҳам моҳирона яратилган шоирона тасвирларда жангдан ўз йигитини кутиб чорси тикаётган келинни, ўзбек тўйларида халққа ош тортилаётганини, ёш-ялангларнинг бахтиёр уйин-кулги қилаётганини кўрасиз. Ҳатто Пушкинга бағишланган шеърда ҳам шоира шарқона анъаналарни эслатиб ўтади:

Мен — шарқлик
Шарқликлар удуми шундай:
Азиз қишимизни Сиз деб атаймиз.

Албатта, Зулфия ўзига мангу булоғи бўлган жанубнинг гўзал ва асос табиати манзараларини тасвирлашга алоҳида эътибор қаратган. Бедор ойнинг ёдусига фарқ бўлган сокин тунларни, тезоқар дарёларни, гуллаган бинафша ва қарағайзорлар салқинини, ойнадай кўлнинг на-жотбахш эпкинларини ёрқин бўёқларда тасвирлайди — буларнинг барчаси унинг шеъриятида яратган ҳаётнинг тўлақонли манзараларидир.

Бирдан уфқлардан боғларга кириб,
Йўлни кесиб чиқди осмондан дарё.
Алиб ҳаёлидан далани суриб,
Хис тўлқини инди танига гўё.

Тўпламда, айниқса, муҳаббат таронаси — Зулфиянинг Ҳамид Олимжонга — автомобил ҳалокатида ҳаётдан эрта кўз юмган турмуш ўртоғига бағишланган шеърлари баралла янграйди. Дунё қадар ғам-ғуссани шоира оддий, қисқа ва лўнда сатрларга рангин ташбеҳлар билан жо этадики, буни бевосита ҳис этиш мумкин.

Соғинганда излаб бир нисон
Қабринг томон олар эдим йўл.
Келтирардинг менга бир замон
Энди ҳар чоғ мен элтаман гул.

Турмуш ўртоғига бағишланган қўплас шеърларида нафақат хижрон, балки хайратланарли муҳаббат қудрати ва шарқ аёлларигагина хос бўлган садокат мадҳи таралади. Балки айнан мана шу гога Зулфия Исроилова шеърятининг ўзига хослигини намоён этгандир.

Валерия ГАЛКИНА

(“Литературная газета”нинг

2018 йил 16-23 январь сонидан олинди.)

Шивирлашган сўзлар бино бўлади

Ўзбек адабиёти... халқ оғзаки ижодидан бино бўлган. Ўз оти ўзи билан — оғзаки ижод. Асар оғизда яратилган. Тилда яратилган. Асар оғиздан тил орқали чиқиб, ҳар ёққа тарқаб-тарқаб кетган. Оғиздан чиққани кўз билан тутиб бўлмайди, тоқчага чиқ(ар)иб бўлмайди. Бирпасда ҳавога учиб кетади, сўнг ҳавода йўқ бўлиб кетади. Эшитган эшитиб қолган, эшитмаган саводсиз қолган. Эшитганларини ёдда саклаб қололганлар илғор, зиёли бўлган, эслаб қололмаганлар авом халқ бўлиб қолган. Шу боисдан ҳам Ўзбек халқ кўшиқлари, ўзбек халқ дostonларини хизмати улкан, беқиёс бўлган. Ўзбеклар ана шу кўшиқлар, ана шу дostonларни эшитиб... халқ бўлган! Улғайиб-ўсган, бир жойга жам бўлган... Аниқ бир кўринишга эга бўлган.

Кейин ёзма адабиёт пайдо бўлади. Ўз оти ўзи билан — ёзма. Ҳарфлардан иборат адабиёт. Сатрлардан иборат адабиёт. Саҳифалардан иборат адабиёт. Кўз билан кўрса бўладиган адабиёт, қўл билан ушла-са бўладиган адабиёт.

Ҳар бир асрини(нг) ўзига яраша цивилизацияси бўлади. Ҳар бир замонни(нг) ўзибоп цивилизацияси бўлади. Аммо асл цивилизация ёзма маданиятдан кейин келади. Том маънодаги цивилизация ёзма маданиятдан пайдо бўлади.

Масалан, халқ бахшилари ўз замонларини(нг) илғор эотлари бўлган, аммо улар ўз отларини ёзма олмаган. Яъни ўз фикр-мулоҳазаларини, дostonларини ёзма равишда ифода эта олмаган. Улар қўлаб ўтган дostonлар(ни) эшитиш дунёмининг нафақат туйғулар билан бойит(а)ди, нафис ҳис-хаёллар билан тўлдир(а)ди. Рухиятимизни гўзал ҳам эзгу туйғулар билан сугоради. Борлигимизни маънавий ҳам маданий баркамол этади. Аммо бу туйғулар ҳавойи туйғулардир. Бир лаҳзалик туйғу, ҳис-ҳаяжонлардир. Бу туйғулар кўп яшамайди, бир лаҳзада йўқ бўлиб кетади. Оғиздан чиққан товуш, овоз каби ўчиб қолади. Аммо оғзаки цивилизация... ақл-заковатни бойитмайди, фаҳм-фаросатни ўткир этмайди. Ақлий баркамолликка олиб бормайди. Белинский айтганидай, «Поэзия эркин инсон сўзида ифодаланади, сўз эса ҳам картина, ҳам аниқ ва равшан айтилган тасаввурдир».

Дунёвий мантик асосан... сўзда ўз аксини топади. Яъни ҳарфларда(н бино) бўлади. Қатор-қатор ҳарфларда(н) бино бўлади. (Китоблар ана шундай бино бўлди.)

Улкан бойлик

Хат-саводли кишилар(зиёлилар) фақат китоб ўқир эдилар. Магазинларда китоб қолмас эди. Кишилар (китобларни) сотиб олиб келардилар. Магазинлардан тополмаган китобларини... қора, чайроқ бозоридан излаб топар эди(лар). (Зиёли) қиммат бўлса-да, китоб сотиб олар эди. Шу китобни ўқир эди. Ўзгалар билан шу китоб ҳақида сўхбатлашар эди, бахслашар эди. Кейин шу китоблари-

ни уйдаги тоқчага қатор қилиб тизиб, териб қўяр эди. Келган-кетганларга ана шу китобларини кўз-кўз этар эди. Ўзининг улкан бойлиги сифатида саклар эди. Ана шу китобларини қайта-қайта ўқир эди.

Ўзи, одатда, энг ноёб бисот-нарсалар қора бозорга чиқади. Жуда қадр-қимматли нарсалар қора бозорда бўлади. Қора бозорда икки-уч баробар қиммат нархда сотилади.

Мен қора бозорда костюм-шимдан қиммат нархда сотилган китобларни кўрдим. Япон телевизорларидан ҳам қиммат,

Тоғай МУРОД

ҚАЛЪ ЭРКИНЛИГИ

Фикрлар

кафтдай-кафтдай китоб(лар)ни кўриб эдим. Кўзимни чирт юмиб, шу қимматбаҳо китобларни (сотиб) олиб ўқиб эдим.

Одамлар, айниқса, ёшлар эртаю кеч телевизор кўради. Телевизорга қараб... овқат ейди, телевизорга қараб... ухлайди, дам олади.

Улар (ёшлар) қандай қилиб иншо ёзади, диктант ёзади? Улар Навоий шеърятини тушуноммай ўтирсалар, Бобур шеърятига уззуқун термиллиб, (тушуноммай) ўтирсалар... Улар шундан (шунини) албатта Бобур (авлодлари) қимлигини билмайдилар.

Улар тили билмайдилар. (Ахир) улар телерекламаларга тикилиб ўтирадилар. Рекламалар эса... олди-қочди, савдо-сотик сўзлардан иборат.

Телевизор — бир қути. Машина-кути. У қандай яратилган? Олимпор китоб ўқиб-ўқиб, телевидениени яратди. Китоб яратиб-яратиб, телевидениени уйлаб топди. Яъни телевидениени китоб яратди. Барча техникалар китоб маҳсули. Ёзма маданият, санъат маҳсули. Ёзма ҳарфлар маҳсули. Ёзма ҳарфлардан китоб бўлмаса эди, цивилизация бўлмас эди. Биз ана шу пойдеворимиздан олислаб кетаяпмиз. (Китобга қайтиш, адабиётга даъват этиш пайти келди.)

Тараққиёт

тааллафларга муҳтож

Буюклар қишлоқда туғилиб, Парижда ўлади, деган гап бор. Париж — Францияни пойтахти. Бизни(нг) пойтахтимиз — Тошкент. Шу боис, Ўзбекистонда туғилиб ўсган ҳар бир талантли шахс пойтахтга, Тошкентга келади. Агар пойтахт Нукус бўлса, улар Нукусга борар эди, Хўжайли бўлса, Хўжайлига борар эди. Боиси, пойтахт демак —

Маҳорат мактаби

ди, виллат, туманларга кириб боради. Пойтахт — цивилизация чироғи демак. Талант цивилизация шароитида ўсиб-ўлғаяди, тақомиллашади. Талантни фақат цивилизациягина камол топтиради. Чунки цивилизациянинг ўзи талантга муҳтож бўлади, цивилизация талантсиз ривожланмайди, камол топмайди. Шу боис, цивилизация талантларга муҳтож бўлади. Шунчаки мутахассислар билан цивилизация юксалмайди. Цивилизация баҳоли қудрат мутахассислар билан ўса олмайди, жойида қолиб кетади. Цивилизация билан талант эгизак кучлардир. Шундай экан, талант билан пойтахт ҳам эгизак кучлардир.

Аксинча, талантлар ўзи туғилиб ўсган қишлоқда қолиб кетса... ҳеч ким бўлолмайди. Чунки уни ҳеч ким тушуномайди. Чунки тўрт томон қоралар, қоралар, қоралар, қоралар... Ана шу қоралар билан талантнинг олдин чеклабди, кулги-масхара қилади, руҳан қийнайди, эзади, кўп қатори бўлиб қолишга мажбур этади. Элга қараб юришга, меҳнат шароитига қараб иш қилиб юришга мажбур этади. Кўрпасига қараб оёқ узатишга мажбур этади. Охир-оқибат, талантни адоий томон қилади. Шу боис, жуда кўп талантлар қолоқ провинцияларда сарғайиб сўлди. Ярқирок, неча-неча ярқирок талантлар провинцияларда тирик мурда бўлиб қолиб кетди.

Провинциядан келганлар эса аксинча бўлади. Этиш-мовчилик шароитда ўсади, кам-кўст турмуш кечиради. Дехқончилик билан шугулланади. Ҳамиша биркам бўлиб кун кечиради. Ҳарбий хизматларга бориб келади. Ижарада яшаб, ўқишга киради, ижарада яшаб, ўқийди. Ижарада уйланиб, турмуш кўради. Ойлик маоши турмушига етмай ҳаёт кечиради, уруғ-аймоқларидан олисда ҳаёт кечиради, ёлғиз ҳаёт кечиради. Мусофир... мусофир ҳаёт кечиради. Ана шу ҳаёт... талантни камол топтиради. Ана шу ҳаёт... улкан шахсни вояга етказди. Кишлоқ, провинциял ягона мақсад учун ўз бериб интилади: олим бўлиш! Даладан келган мусофир ягона мақсад учун жон-жаҳди билан талпинади: ёзувчи бўлиш! Мен бир амаллаб пойтахтга қолдим.

Хожа Баҳоуддин Нақшбанд таваллудининг 700 йиллигига

Буюк шайх, шоир ва аллома Мавлоно Муҳаммад Зоҳид XV–XVI асрнинг энг улугъ маънавият даргаларидан бўлиб, Нақшбандия силсиласининг 20-ҳалқасини ташкил этадилар. Ҳиндистон орқали бутун дунёга ёйилган ҳаётбахш Хожасон таълимоти айнан ул зотнинг номлари билан боғлиқдир. Мавлононинг қадимий Чағонийё, бугунги Сурхондарё вилояти, Олтинсой тумани, Вахшувор қасабасидаги серфайз қабри бутун жаҳон нақшбандийлари зиярат кўзини тикадиган муборак маскандир. У кишининг доғруғи Имом Раббоний орқали жаҳонга ёйилган. Афсуски, шу маҳалгача ул зотнинг мақбараларига шаён-шарафларига муносиб ҳолда эътибор қаратилган эмас.

Хожа Баҳоуддин Нақшбанд ҳазратлари: «Бизнинг тариқиимиз «Урват ул-вусқо»-нинг, яъни абадий узилмас ҳалқанинг нодир ҳайъ-атидир», деганлар. Бу узилмас ҳалқа «Силсилат уз-заҳаб» (Олтин занжир), «Силсилат ус-содот» (Сайидлар, улуғлар силсиласи), «Силсилаи Хожасон» (Хожалар силсиласи), «Силсилаи шариф» (Шарафли силсила), «Нақшбандия силсиласи» каби номлар билан юритилади.

Олтин силсиланинг 16-ҳалқасини Шоҳ Баҳоуддин Нақшбанд ҳазратлари ташкил этсалар, 17-ҳалқани Хожа Алоуддин Аттор, 18-ҳалқани Мавлоно Яъқуб ал-Чархий, 19-ҳалқани Хожа Убайдуллоҳ Ахрор ҳазратлари ташкил этадилар. Мавлоно Муҳаммад Зоҳид (20) ҳазрати Хожа Убайдуллоҳ Ахрорнинг илк халифаларидан бўлиб, тариқат омонатини, яъни иршоднома(ижозатнома)ни у зотдан олганлар.

Мавлононинг издошлари ҳазрати Шайх Муҳаммад Дарвиш (21), ҳазрати Шайх Хожа-гий ал-Имканай (22), ҳазрати Шайх Муҳаммад Боқийбиллох (23), сўнг Имоми Раббоний Муҳаддиҳи Алфи соний Аҳмади Форук ас-Сарҳандий ҳазратлари бўлиб (24), умумжаҳоний силсила иккинчи муом йиллигининг янгиловчиси бўлган ана шу зотдан давом этади.

Таваллуд ва вафотлари. Баъзи таъкир-чилар Мавлононинг таваллудларини ҳижрий 864 (милодий 1460) йил деб тахмин қилганлар. Лекин таянган манбалари бизга маълум эмас.

Вафотлари эса, манбаларга кўра, ҳижрий 936 (1529) йилдир.

Тарихчи олим Абдусаттор Жуманазарнинг айтишича, ҳиндистонлик муаллиф Хуршид Аҳмад ибн Шукур Аҳмад мавлононинг вафот йилини кўрсатадилар, фақат «Муҳаррам ойининг 19-кун эди» дея хабар беради. Шунга кўра, Мавлононинг вафотлари 1529 йил 22 сентябрь, чоршанба кунидир.

Муборак шамойиллари. Муҳаммад ибн Абдуллоҳ Хонийнинг «Ал-Одоб» китобида Мавлононинг муборак шамойиллари бундай баён

қилинади: «Озғин вужудли, ранглари оқ, юзлари оқ-кўкиш, соқоллари сийрак эди. Тақво, илм ва веръада замонасининг яғонаси эдилар. Ҳол ва ҳаракатлари, улуғ сўзлари Хожагон ҳузурда ҳужжат эди. Мавлоно Яъқуб Чархий ҳазратларининг қизларининг ўғлидирлар. Лақаблари – Мавлоно Муҳаммад Зоҳид Вахшуворий Бадахший Порсо».

Фазилатлари. «Нақшбандий тариқати» китобида айтилишича, Мавлоно Муҳаммад Зоҳид илоҳий сирлардан воқиф эдилар. Тақво, дунёга берилмаслик, зуҳд ва бошқа фазилатлар соҳибидирлар. Хали Хожа Убайдуллоҳ Ахрор ҳазратларини таннимасдан туриб, буюк ғайрат сарф этиб, нафс билан мужоҳада қилган зотдирлар.

Хожа Убайдуллоҳ Ахрор ҳазратлари бир учрашувдаёқ бу азиз меҳмонни ўзларининг иршод ҳалқаларига қўшдилар (тариқат ижозатини бериб, халифа қилдилар). Шундан кейин бу икки азиз зот ҳеч учрашмадилар. Мавлоно Муҳаммад Зоҳид Мавлоно Яъқуб Чархий ҳазратининг сингилсининг ўғли бўлиб, ёшлик маҳалларидан ул азизнинг халифалари билан суҳбат тутган ва улардан истифода топган эдилар.

Кўриниб турганидек, Мавлоно баъзи манбаларда Яъқуб Чархийнинг қизининг ўғли дейилса, баъзиларида сингилсининг ўғли деб зикр қилинган.

Хожа Убайдуллоҳ Ахрор ҳазратлари билан учрашганлари. Абдусаттор Жуманазар «Вахшувор» китобида ёзади: «...Бир неча манбада келтирилишича, мавлоно Ҳисордан Самарқанд сари отланиб, хожа хизматига шошилар эдилар. У киши Самарқанддаги Дана-сар маҳалласига келиб тушади. Бу ташриф Хожа Убайдуллоҳ ҳазратларига аён бўлади ва у кун айна қизиб, забтига олган пешин маҳали уловчи эгарлаб, Мавлонони кутиб олгани

бир неча асқоблари билан йўлга чиқадилар. Хожа Мавлонога етишиб, у кишидан ҳол сўрайдилар. Улар дарахт соясига ўтирадилар ва Аллоҳнинг икки ошиғи дарвишона суҳбат қуради. Бу суҳбатда Хожа Мавлонога лутф кўрсатиб, у кишини ўз иршод ҳалқасига киритадилар.

Мавлоно Муҳаммад Зоҳид ҳаётлари давомида Хожа Убайдуллоҳ Ахрор ҳазратлари билан манбаларда сўзланган Самарқанд яқинидаги маъмур дарахт тағида фақат бир мартагина қўришадилар. Айрим муаллифлар бир неча соат, Бадриддин Сирхиндий эса ярим кун суҳбат қилишгани ҳақида хабар беради.

Шу суҳбат орқали нақшбандия силсиласида у зотнинг ҳалқасига туташган янги бир бардавом тармок пайдо бўлади. Юқорида таъкидлаганимиздек, Маҳдуми Аъзам Аҳмад Косоний: «Хожа Ахрор Валийнинг иккинчи халифаси Муҳаммад Зоҳид Вахшуворий эди», деб ёзади». (Бошқа манбаларда «биринчи халифаси» дейилган.)

Бу суҳбат тафсилотини Муҳаммад Тоҳир

Ахрор ҳазратлари эдилар.

Хожа Убайдуллоҳ ҳазратлари Муҳаммад Зоҳидни жуда қобилиятли ҳолда топдилар. Ҳар томонлама йўлга – сулуққа ҳозирлигини кўрдилар. Нақшбандия зикр ва тафаккур дарсини таълим бераётиб, у кишининг тўлиқ таслими-яти ва тақомилини мушоҳада қилдилар. Ўша ерда қисқа фурсатда сайру қўлуқ таълимини битирдилар. У кишининг ҳолларида бир камол мартабасини кўрдилар. Тариқат хирқасини кийдирдилар, яъни иршод учун (маънавий раҳнамолик учун) ижозат ва руксат бердилар, шундай қилиб, Мавлоно Муҳаммад Зоҳид ул Ҳазратнинг биринчи халифаси бўлдилар. Бу биринчи ва сўнгги мулоқотлари бўлди.

«Имдоднинг келиши истеъдодга боғлиқдир» деган қоидага кўра, маънавият истеъдод бўлса, баъзан бир кўришув, биргина суҳбат ва биргина луқма билан иш тамом бўлади.

Хожа Муҳаммад Зоҳид ўз замонининг буюк олимларидан бўлиб, адиб, шоир, ориф, зариф, ошiq ва мақбули Аллоҳ бўлган, асрори илоҳийга эришган бир зот эдилар. Фақр, та-

тубхонасининг Асад Афанди бўлимида 1715 рақами билан қайд этилиб сақланади. У Туркияда 1993 йили чоп этилган. Муаллиф фикрича, баъзи муаллифлар асарни «Мажмуъоти Мавлоно Қози Муҳаммад Зоҳид» деган номда зикр қилдилар («Вахшувор» китобидан).

Маънавий мартабалари. Яна «Вахшувор» китобидан иқтибос: «Муҳаммад Тоҳир Хоразмий ёзади: «Ҳазрат Маҳдуми Ҳофиз Басир ал-Возиз айтибдурким, чунончи «Ҳадиси мулк»-нинг шарҳида мактуб бўлбдурким, ҳазрат Мавлоно Зоҳид алайҳи раҳма ҳафтодтан раҳматуллоҳи алайҳининг жумласидиндур». Ва фақирда «Шарҳи ҳадиси мулк» бор эрди. Ани кўруб ва билиб бу китобга ёздам». (Ҳафтод-танлар авлиёлар жамоаси бўлиб, Ҳақ таоло дунёнинг туришини уларнинг вужудида қойм қилган.)

Муҳаммад Тоҳир Хоразмий яна дейди: «Ул сабилуллоҳда жадду жадд эткувчи наъимаи Аллоҳнинг турғосида ҳамд айгувчи ва бузрук ҳомид, бандаи ошiq, обид, яъни ҳазрат Мавлоно Зоҳид эрди».

Мовароуннаҳр – азизлар диёри. Нақшбандия тариқатини ташкил этган «Олтин силсила» вақилларидан етти нафарлар Бухоро вилоятидадирлар. Садриддин Салим Бухорий қавли билан «етти пир» деб аталган зотлар қуйидагилардир: ҳазрати Хожа Абдуллоҳиқ ал-Ғиждувоний, ҳазрати Хожа Ориф ар-Ревағрий – Моҳи тобон, ҳазрати Хожа Маҳмуд Анжир ал-Фағнавий, ҳазрати Хожа Али ар-Ромитаний, ҳазрати Хожа Муҳаммад Бобои ас-Саммосий, ҳазрати Хожа Саййид Амир Кулол, ҳазрати Хожа Шоҳ Баҳоуддин Муҳаммад Нақшбанд Бухорий-Увайсий.

Икки нафарлари Сурхондарё вилоятида: ҳазрати Хожа Алоуддин Муҳаммад Аттор (Денов шаҳри), ҳазрати Шайх Мавлоно Муҳаммад Зоҳид (Олтинсой тумани).

Бир нафарлари Душанбе шаҳрида: ҳазрати Мавлоно Яъқуб ал-Чархий.

Бир нафарлари Самарқанд шаҳрида: ҳазрати Хожа Убайдуллоҳ Ахрор.

Икки нафарлари Қашқадарё вилоятида: ҳазрати Шайх Муҳаммад Дарвиш, ҳазрати Шайх Хожагий ал-Имканай.

Ҳазрати Мавлоно Муҳаммад Зоҳид маънавий меросларини ўрганиш ва халқимизга етказиш, у зот мансуб бўлган ва жаҳонга ёйилган силсилани алоҳида тадқиқ этиш, Мавлононинг муборак қабрларига эҳтиром кўрсатиб, у фазли манзилда буюк зотга муносиб мақбара ва масжид бунёд этиш энг муҳим вази-фаларимиздандир.

Мирзо КЕНЖАБЕК,
Ўзбекистон Республикасида хизмат
кўрсатган ёшлар мураббийси

Реалист ёзувчи ҳаётнинг сийқаси чиққан манзарасини кўрсатишга эмас, балки воқеликка қараганда ҳам ҳаётнинг тўлиқ, мафтункор, ишонса бўладиган манзарасини тасвирлашга интилади. Аббасид Кўчимов ана шу тоифа ижодкорлар сирасига киришини яқинда чоп этилган «Бинафша» қисса ва ҳикоялар тўплами орқали ана бир бор исботлади.

Тўпламдаги «Пешона» қиссаси А.Кўчимов ижодида йирик насрий асар. Қисса аввалидаёқ китобхон Даврон билан Элбекнинг мулоқотидан ҳаётдаги катта муаммонинг ҳидини сезади. Ҳаётда муаммолар кўп. Аммо қиссадда оиладаги майда-чуйда маиший можаролар эмас, балки ижтимоий муаммолар борлигини китобхон ичдан туюди. Элбекнинг «Расул қариялар уйда. Қариялар уйда... Расул-а, Расул! Е тавба!» дея ҳаяжон ва ҳайрат аралаш гарангисини бутун бошли қисса воқеалари мазмун даражасига айланади.

Қисса қаҳрамони Расул ҳаётда омади чопмаган одам. Тўғри, гулдай оиласи, фарзандлари бор, оила тебратмишга қодир бинойдай ўғли ҳам бор. Аммо Расул ўзига хос шахс: хотини билан «қулоқ чўзма қилиб яшаш»ни ўзига эл кўрмайди, бундай яшагандан кўра, қариялар уйда яшашни афзал билади, орият Расулни хилватинини бўлиб яшашга кўнктирган. Ҳаётда Расул сингари тоифаларнинг тақдирини шунақа — қариялар уйда яшаётгани учун улар ҳеч кимни айбламайдилар, аксинча, пешонага ёзилгани шу экан деб тақдирга тан берадилар. Расул ҳам асло нолимайди. Аксинча, оиласига қайтиб бориб, уларга юк бўлишдан оғир нарса йўқ унинг учун. Зотан, узок йиллар фарзандларига кўнглидагидек оталик қилолмаганидан, оталик меҳрини беролмаганидан ўзини айбдор деб билади. Расулнинг Элбек билан узундан-узок мулоқоти айрим китобхонларга гўё сергаплик бўлиб қўлиши мумкин. Аслида бу усул А.Кўчимовга хос: икки дўстининг мулоқоти орқали янги қаҳрамонлар яратилади. Колаверса, ҳаётда кўп қокилган Расулнинг муаммолар

ри кўпчиликнинг муаммолари эканига китобхон ишонч ҳосил қилади.

Ёзувчи қаҳрамоннинг мулоҳазақорлигига эътибор қаратади, инсон қалби тубида сассиз кўмилиб ётган қайғулар билан дардлашади, классисизмининг

ТАҚДИР БИТИГИ

етакчи принципи бўлган ақл ва тафаккурни мазкур қиссасига ва тўпламдаги ҳикояларига меъзон қилиб олади.

Расул билан Элбекнинг суҳбати орқали Расулнинг етук обда-рази яратилганини алоҳида эътироф этиш керак. Зотан, ёзувчи қиссадаги барча муаммоларни Расул образига юқлайди. А.Кўчимов Расулнинг нутқи орқали унинг ичида узок йиллардан бери ётган дардларини ошкор этади. Бу усул орқали қисса билан воқелик ўрта-сида бeлгoвчи умумийлиқни намоён қилади. Расулни сўзла-тиш орқали унинг бутун ички дунёсини очиб беради.

Расул образи «Пешона» қиссасининг моҳияти, мазмуну ва мақсадини юзага чиқарадиган асосий восита. Ёзувчи адабиётда ҳали эътибордан четда қолиб келган «қўриқ»ни — қариялар уйдаги ҳаёт, у ерда истикомат қиладиган қария ота-оналарнинг ҳаёти, руҳий аҳволини кўрсатар экан, уларнинг моддий аҳволи эмас, балки маънавий ҳаётига ишора қилади. «Пешона» қиссаси, Расулнинг тили билан айтганда, тақдир битиги. Бағритох фарзандлар, меҳрга зор ота-она-нинг ачинарли қиёфаси шундоқ кўз ўнгингизда муҳрланиб қолади. Қиссани ўқиш давомида ўқитин-ўқитин тўхтаб қоласиз, тин оласиз, ҳаётнинг бу қадар му-

раккаблигига сабаб нима, дея ўзингизга савол берасиз.

«Пешона» қиссасида муаммолар талқини етакчилик қилади, десак хато бўлмайди. Муаллиф ижод аҳлининг, санъаткорларнинг, турли тоифа ва касб одамларининг туриш-турмуши, ҳаёт тарзи, психологиясини яхши билади. А.Кўчимов ҳаётни кузатиш санъатини бор бўйи билан қиссада намоён қила олган.

Қисса сюжети ёзувчининг кузатувлари ва кечинмаларидан юзага келган яхлит бутунлиқни ҳосил қилади. Расулнинг фарзандлари ва оға-инилари ҳақидаги хотиралари, хотини

Мадинанинг мутаас-сиблар йўлига кириб кетгани ҳақидаги ўқинчлар, ёшлик даврининг энг ҳузурбахш он-ларини гоҳ ҳаяжонли, гоҳ маҳзун куйида Элбек билан ўртоқ-лашгани ва бошқа хоти-ротлари, гарчи бир сюжет чизигида бир-лашмаганди туюлса ҳам, Расулга — анди-шали, катта қалб эгасига келиб боғланади.

Адабиётда битта образ бир неча шахсиятларнинг йиғинди-си бўла олади, деган нуктаи назар бор. А.Кўчимовнинг қисса-си шунчаки хотиралар ёки ҳаёт-дан кўрган, эшитган воқеаларнинг айнан нусхаси эмас, балки бир неча шахсиятларнинг инъикоси. Расул, Элбек каби адабий қаҳрамонлар тарихий шахсларга таянгани ҳақиқат.

«Пешона» қиссасида таниш шахслар — олимлар ва ижод-корларга алоҳида ўрин берилган. А.Кўчимов ўша қаҳрамон-ларнинг портретларини шун-чаки чизиб қўя қолмайди, улар-нинг ҳар бирини адабий қаҳра-мон даражасига олиб чиқишга интилади. Қаҳрамонларнинг ҳар бири тақдорлармас: ўзига бино қўйган, даъволари бир олам, аммо омадсиз тақаббур Салим Султон; бошқаларга ёрдам беришдан мамнунлик

туядиган, ҳаётининг мазмунини ҳокисорликда деб биладиган Саид Мурод; димоғдор, Оллоҳқа эмас, пулга сиғинадиган тоифаларнинг намояндаси Сунна-тилла бой... Бу образларнинг ҳаммаси Расул образига келиб туташади ва қисса яхлитлик касб этади.

Назаримиз-да, асарнинг айрим ўринла-рида бадиий-ликдан кўра, публицистик руҳ, ҳужжатчилик бўртиб кўринади. Бу қиссада ёпишмаган ямоқ-ларга ўхшаб кетади.

А.Кўчимовнинг ҳикоя жа-ридаги битиклари ҳам мазкур тўпламдан жой олган. Тўплам-нинг биринчи ҳикояси қаҳрамо-ни Бинафша ўзлигини, шахси-ятини намоён қила олиш йўли-да изланади. У ҳаёт-нинг гоҳ равон, гоҳ ўнқир-чўнқир йўла-ридан бориб, мақ-садга эришишнинг яғона омил-и фақат ўзи, ўзининг салоҳи-яти, ақлу тафаккури эканини англаб ета-ди, таниш-билишлар вақтинчалик, ўткинчи эканини тушуниб ета-ди.

Ҳикоя аввалида Бинафшанинг эски ҳазмани Ботир — қув одамдай, Бинаф-ша эса ўлжасини илтиртириш пайида мўлтонилик қилаётган енгилтабиат аёлдай тасаввур унгилатади, гўё иккаласи сиққон-мушук ўйнаяпти. Ҳикоя даво-мида Бинафшанинг ички дунё-си очила боради. Кўпинча бир мақсадни ўз олдига қўйган одамнинг кўзига — у эркамди, аёлми, барибир, мақсадга эришиш йўлларини қидириш-дан бошқа нарса кўринмайди. Баъзилар эса алам олиш учун ўз туйғуларига эрк беради. Хар икки ҳолатда ҳам қаҳрамон-ларнинг «мен»и ярқ этиб кўри-нади. А.Кўчимов «Бинафша» ҳикояси орқали янги образ, янги қаҳрамон яратди, десак адолатдан бўлади. Бинафша индивид сифатида маънавий томондан шаклланиб борди, унинг маънан бойлиги қиёфа-сини жонли тасвирлашга асос бўлди.

Одатда ҳаётда тўсиқларга, ҳаётнинг зарбаларига кўп дуч келган, оиласи пароканда бўлган аёллар кўпинча ички су-кунатда қолади ёки қасдма-қас-тида кимлардандир ўч олиш пайида бўлади, ёки яшашнинг енгил-елпи йўлларини танлай-ди. Бинафша унисини ҳам, бу-нисини ҳам танла-ган эмас — ҳаёт-нинг оғир синов-лари юқини елка-сига ортмоқлаган, руҳан бақув-ват аёл. Шу хусусиятлари учун ҳам Бинафша адабиётда янги тип деб айта оламиз. Янги қаҳрамон — типнинг тақдорлар-мас, индивидуаллашган қиёфа-си бўлиши лозим. Бинафша кино санъатига кириб келиши-ни Ботирга ҳикоя қилиб бера-р экан, «...эҳтиёж одамни ўзига тортади. Эҳтиёжга айланмаган нарса елимласанг ҳам ёпиш-майди» дейди. Мақсадга ети-шиш учун кураш — Бинафшани алоҳида тип даражасига кўтар-ган.

Ҳикояни Бинафшанинг моно-логи деб айтиш ҳам мумкин. Унинг таъсирчан кучи — Бинаф-шанинг тилидан айтилганида. Бинафшанинг монологи унинг мактанчоқлигини, киборлигини кўрсатмайди, балки қиёфаси одамлар қиёфасини гавдала-тириш воситаси бўлиб хизмат қилади. Нафси ҳақалак отган имонсиз Салим Алимтоев, худ-бин нокаслар — Эргаш Баҳром, Тожи Бекди, қалтафаҳм Бек Омон каби кино санъатига ало-қасиз кимсаларнинг тубанлиги-дан ҳазар қиласиз...

Ёзувчи Аббасид Кўчимов Бинафшанинг нутқи табиийли-гини алоҳида эътибор қаратади. Унинг нутқида баландпарвозлик йўқ. Оддий, одми жумлалар. Зиёли қатламга, айниқса, кино санъати атрофида юрадиган зиёлилар сингари русча сўзларни аралаштириб қўллаш, ҳикоядаги диалектал қатлам, поэтик ифодавийлиқни кучайти-риш учун ёзувчи нутқидаги ин-версия ҳодисасининг қўллани-ши ҳам тўпламининг ўзига хос-лигидан далолат беради.

Насимхон РАҲМОНОВ,
филология фанлари
доктори, профессор

“ШАРҚ ЮЛДУЗИ”

2017 йил 12-сон

Журналнинг ушбу сони қорақалпоқ шоир ва адиблари ижодига бағишланган. Илк саҳифа-ларда мумтоз шоир Бердақ ижодидан наму-налар берилган.

Қорақалпоғистон Вази-рлар Кенгеси раиси Қаҳрамон Сариевнинг публицистик мақола-сида бугунги кунда ўлкада амалга оширилаёт-ган янгилаш ва юксалишлар ҳақида сўз юри-тилади.

Қорақалпоқ шоирлари ижоди журнал саҳифа-ларида кенг ёритил-ган. Ушбу мушбироқ аввалида Ўзбекистон халқ ёзувчиси, Ўзбеки-стон ва Қорақалпоғистон давлат муқофотлари соҳиби Муҳаммад Али-нинг “Қорақалпоқ шоирларига” шеърини ўқийсиз. Улмамбат Ҳўжа-назаров, Набира Турешова, Кенгесбой Каримов, Бахтиёр Генжа-муродов сингари таникли шоирларнинг шеър-ий туркумлари, Ша-роф Уснатдинов, Қурбонбой Шониезов, Бекназар Ерназаров, Му-родбой Низанов каби носирларнинг ҳикоялари бугунги қорақалпоқ адабиёт-ида ижодий изланишлар ҳақида кенг тасаввур беради.

Адабиётшунослардан Қ.Оразимбетовнинг “Бетакор маънавий ха-зина”, П.Нуржоновнинг “Давр роман кўзгусида” мақола-ларида мус-тақиллик даври қорақалпоқ адабиёт-ида қўлга киритилган ютуқлар ҳақида фикр юритилса, М.Қурбаниязовнинг “Олтин ўрда ўзбек ада-биёт-и” тадқиқоти ўзбек адабиёт-и тарихида алоҳида из қолдирган Ол-тин ўрда адабиёт-и ҳамда Рабғуз-ий ва Маҳмуд Али ибн ас-Саройи-нинг ҳикоячиликдаги маҳорати таҳлилга бағишланган.

Шунингдек, ушбу сонда таникли журналист Ёқубжон Ҳўжамбер-диевнинг “Қалдирғоч баҳорда келади” номли ҳужжатли қиссаси-ни, ёзувчи Исажон Султоннинг “Ҳазрати Хизр изидан” қиссаси-нинг давомини ўқийсиз.

“МАЪНАВИЙ ҲАЁТ”

2017 йил 4-сон

Ҳуқуқ нима-ю эркинлик нима? Бурч-чи? Бу тушунчаларни нима бир-бирига боғлаб тура-ди? Султонмурод Олимнинг мақола-сида ана шу масалалар батафсил ёритилган. Шаҳноза Рофиеваннинг физика-математика фанлари доктори, профессор Баҳром Омиров билан суҳбатини ўқиб, математиканинг барча соҳа-ларга, ҳатто мусика, тасвирий санъат, ада-биётга ҳам бевосита ва билвосита дахлдор-лигига ишонч ҳосил қиласиз. “Меҳмон келди” мақола-сида Н.Ашур-лиев сайёҳ ва саёҳат сирлари ҳақида сўз юритса, А.Рўзиевнинг “Эти-қод топталса, инсон хўрланар” мақола-сида собиқ иттиқод даврида одамларни диндан қайтариш учун қандай кирдиқорларга йўл қўйил-гани ҳақида аниқ ҳужжатлар асосида ҳикоя қилинади.

“Ҳаётни ўзгартирган нутқлар” рукинда Малайзиянинг собиқ бош вазири доктор Махатхир Муҳаммаднинг 2003 йил 16 октябрда Пут-ражайя шаҳрида бўлиб ўтган Ислам конференцияси ташкилот-ининг олий даражадаги 10-сессиясидаги нутқи ёритилган. Шунинг-дек, қўхна Термиз заминиди-ги мислсиз ҳазиналар ҳақидаги Э.Шу-курнинг, буюк хитой девори мўъжизаларига доир Э.Нишоновнинг мақола-лари ҳам ўқувчилар томонидан катта қизиқиш билан ўқи-лади. Педагогика фанлари доктори У.Долимовнинг атоқли маъри-фатпарвар Исоқхон Ибра-т ҳаёти ва фаолияти ҳақида ҳикоя қил-ган “Нур қидириб”, ўзбек халқ достонларида тоғ рамзига сингди-рилган маъно-мазмун тадқиқига бағишланган Ж.Эшонқулнинг тадқиқоти ва бошқа мавзулардаги мақола-лар журналнинг ушбу сони мундарижасига алоҳида салмоқ ва мазмундорлик бағишланган.

Шарқ
юлгузи

Sharq
yulduzi

Бундан бир неча йиллар аввал ўзбек қўшиқчиликлари санъатида янги номлар, янги овозлар пайдо бўлиб, бир-бирини такрорламайдиган ижро услуби билан ярқ этиб кўзга ташланди. Мухриддин Холлиқов, Охунжон Мадалиев, Ғиёс Бойтов, Шоматмурод Шорахмедов, Рустам Ғолимов каби хонандалар орасида ҳозирда таниқли санъаткор Азим Муллахонов ҳам бор эди. Йиллар ўтиб бу хонандалар миллий оҳангга йўғрилган, гоҳ сокин, гоҳ ўйноқ тароналари билан халқимизнинг ардоқли ва суюкли хонандаларига айланишди. Очиги, Азим ака билан ўзбек миллий эстрада қўшиқчиликлари санъатининг бугуни ва эртаси, устоз санъаткорлар билан ёш ижрочилар ўртасидаги фарқ, қўшиқчилик санъатида ташқи таъсирларнинг намоён бўлаётгани, хонандаларнинг қўшиқ матниси муносабати, сахна масъулияти ва бошқа мавзулар атрофида кўп суҳбатлашганмиз. Қўйида санъаткорнинг айрим фикр-мулоҳазаларини газетхонларга ҳам илдиндик.

— Азим ака, миллий мумтоз ашулачилик санъатида устоз-шогирдлик аъёнлари давомийлигини кузатиш мумкин. Махмуд Тожибоев, Маъраб Эрматов, Эркин Рўзиматов, Замира Суянова, Абдухотим Исмоилов, Бекназар Дустмуродов, Комила Бўриева ва бошқа кўплаб устоз санъаткорлар ёшларга сабоқ бериб келяпти. Бу аъёна негандир эстрада санъатида кўзга ташланмайдими. Гўё миллий эстрада қўшиқчилиги худди эгаси йўқ санъатга ўхшаб қолгандек. Ким хоҳласа эстрада қўшиқчиси бўлиб кетаяпти.

Хатто аъёнавий йўналишда таҳсил олган айрим хонандалар ҳам. Бизнинг сабаби нимада деб ўйлайсиз? Ё эстрада қўшиқчиликлари санъатида устозлар етарли эмасми?

— Мен бу ҳолатни шундай изоҳлаган бўлардим. Аввало, мақом улкан, мураккаб ва мукаммал санъат ҳисобланади. Унинг пойдевори жуда мураккаб, устозларнинг даражаси, салоҳияти ҳам шундай. Мақом санъатида мактаб жуда кучли бўлган. Шу сабаб кўз-шогирдлик аъёнаси бир меъёрга давом этиб келяпти. Эстрада санъатида эса бир қатор муаммолар мавжуд. Биринчидан, тезкор ва шиддатли актор асрида сўз эркинлиги дедик, сахна эркинлиги дедик ва четдан шоу-бизнес деган санъатимизга ёт гайриоддий тасаввур ва тушунчалар кириб келди. Бунда эстрада қўшиқчиликлари санъатида восита-сифатида фойдаланилди ва том маънодаги ижодий жараён унинг моддият эгаллига бўшлади. Натижада сахнада истеъдодлилар эмас, "уддабурон"лар бўй кўрсата бошлади. Айниқса, нодавлат телеканалларда, айрим хусусий нашрларда ҳаваскорлик даражасидан ҳам паст ҳавойий санъатчилар тўқовсиз тарғиб қилинди. Шоу-бизнес ортидан қувган, омади чопиб, ёшларни ўз ортидан эргаштирган ижрочиларнинг ошиги олчи бўлди. Буларнинг кўпчилиги устоз кўрмагани камдек, санъатимизга узоқ йиллар хизмат қилиб келган устоз санъаткорларнинг ҳам назарига илмайди деган бўлиб қолишди. Натижада ҳақиқий санъат ва маданият, керак бўлса, адабиёт ҳам азият кечди. Эркинлик — бу ким нимани истаса қилавериши мумкин дегани эмас. Эстрада қўшиқчиликлари санъатида малакали устозларнинг етишмаслиги ҳам бу

ҳолатга маълум маънода сабаб бўляпти.

— Мана шу жараёнлар оқибатида томошабинлар орасида ҳақиқий санъат билан ҳаваскорликни фарқлай олмайдиганлар кўпайди. Ҳозирги шароитда мухлисларнинг диди ва савиясини ошириш учун нимадан қилиш керак, деб ўйлайсиз?

— Пойдевор мустакам бўлса, иморат бақувват қурилади. Санъат, аслида, ҳайрат дегани. Санъат — бу гўзал

кал Қодиров, Комилжон Отаниёзов, Маъмуржон Узоқов ва бошқа ардоқли санъаткорларнинг қўшиқларини тинглаб улғайишган-ку! Уларнинг-да, бу аҳволга тушиб қолишларига сабаб нима экан, деб ўйлаб қоламан...

— Бундай таъсирларга тез тушишнинг сабаби, ўша кап-катта одамларнинг ичи бўш, воқелигидан, санъатни тўғри илғай олмагани, дидсизлигидан бўлса керак. Қолаверса, бугун интернет деган нарсаси ҳамманинг қал

ят ва санъат аҳли олдида турган жуда муҳим, айни кунларда бажарилиши лозим бўлган долзарб масалалар ҳусусида батафсил тўхталиб ўтилар. Хатто ишни нимадан бошлаш кераклиги ҳақида аниқ-тиниқ кўрсатмалар берилди. Менингча, бундай эътибордан бутун санъат ва маданият, ижод аҳли қувонди.

— Аввало, бу учрашув халқимизга юксак эътибор ва эътироф намунаси, десам янглишмайман. Миллатни миллат этиб кўрсатадиган аслида илм, маърифат, маданият аҳли ҳисобланади. Шу маънода ҳар бир санъаткор ишни ўзини ўзи ислоҳ қилишдан, тафтиш қилишдан бошлаши керак. Давлатимиз бизни мамлакат зиёлиси сифатида, маданият ва санъатимизга қадрдор инсонлар сифатида қадрлаётган экан, ҳар бири-миз бунга муносиб бўлишимиз лозим. Хабарингиз бор, ҳозир "Халқ артистлари клуби" фаолият олиб борапти. Шахсан ўзим Шайхонтоҳур туманидаги 3-болалар мусиқа мактабига бириктирилганман. Бу мен учун шараф, албатта. У ерда ўқувчи-ёшларга маҳорат дарсларини ўтиб, улар орасидан истеъдодли ёшларни топиб, тўғри йўналиш бериш борасида амалий иш олиб бориляпти. Бугун бошланган ишнинг,

албатта, эртага натижаси бўлади. Бу хайрли ишнинг замирида соф Санъат ва соф Адабиётнинг муҳофазаси муҳассас. Шуниси сиз билан биз муҳофаза қилмасак, ҳеч ким четдан келиб санъатимиз, она тилимиз, динимиз, тарихимизни муҳофаза қилмайдими. Жамиятимизда, юртимизда амал-ла осирлаётган эзгу ишларга санъат аҳли ўз ҳиссасини қўшмаслиги кечирилмас гуноҳ.

Агар том маънода санъат учун туғилган бўлса, ана, марҳамат, ҳамма йўллар очик. Мабоодо, пул ишлаб, шон-шухрат ортириш, бойишни мақсад қилган бўлса, бу ишнинг охири яхши натижага олиб келмайдими. Саҳна ким нимани хоҳласа ўз билганига халққа намойиш этадиган жой эмас. Устозларимиз саҳнани муқаддас деб билишганида минг қарра ҳақ эдилар. Маданиятимиз ва санъатимизга адашиб кириб қолганлар миллатимиз-шаъни, маданияти, санъати қадрини туширса, халқимиз, айниқса, ёшлар онги, тафаккурига салбий таъсир кўрсатса, бизнинг томошабин бўлиб туришга ҳақимиз йўқ. Ҳар бир хонанда ўзида масъулият ва дахлдорлик ҳиссини кучайтирмагунча натижага эришиб бўлмайди. Халққа хизмат қиладиган одам камтарин, бағрикенг, жўмард, барчага ибрат бўла оlishи керак. Бошланган эзгу ишлар самара бериши учун кенг жамоатчилик, санъат фидойилари, журналистлар, ойнаи ҳақон, айниқса, нодавлат телеканалларда ижод қилаётган ҳодимларнинг масъулиятини ошириш зарур. Ҳар бири-миз қилаётган ишимиз учун жавобгарлик ҳиссини туйишимиз — давр талаби!

Матлуба ТЕМУР қизи суҳбатлашди.

Янги рукн: МАДАНИЯТ АЛИФБОСИ

Маданият — жамият ҳаётининг кўзгуси. Бугун Президентимиз томонидан миллий санъатимизни ривожлантириш йўлида олиб борилаётган кенг кўламли ишлар замирида ҳам халқ маънавиятини юксалтириш, тарихий меросимиз, жаҳон маданий бойликларини чуқур ўрганишдек юксак мақсадлар кўзлангани ҳаммамизга маълум. Газетамиз саҳифаларида миллий урф-одатларимиз, муомала, мулоқот ва кийинчи маданияти, мусиқа, китобхонлик сингари мавзуларни кенг ёритиш ниятида "Маданият алифбоси" номли янги рукнни ташкил этдик. Ушбу рукнда маданият ва санъат соҳаларига оид қизиқарли атамалар, уларнинг мазмун-моҳияти ҳақида маълумот бериб боришни режалаштирганмиз.

Авансцена — сахнанинг олд қисми,

парда билан оркестр оралиғидаги жой. Опера ва балет томошаларида парда олдида ўтадиган декорациясиз кичик сахналарни кўрсатиш учун хизмат қилади.

Амфитеатр — қадимий Юнонистон ва Римда томошалар кўрсатиш учун мўлжалланган ва ўриндиқлари зинапогга ўхшаб кўтарилиб борувчи усти очик бино. Бу атома ҳозирги замон театрлари, цирклар ва концерт залларидаги пастиқ ўриндиқлар ортида жойлашган, ярим доира шаклида зинапогга ўхшаб кўтарилиб борадиган ўриндиқларга нисбатан ҳам ишлатилади.

Гротеск — бўрттириш, образни ҳаддан ташқари муволафати тарзда тасвирлаш усули. Бунда сахнадаги қаҳрамон шу қадар муволафа билан тасвирланадими, у ўзининг реал қиёфасини йўқотиб, фантастик кўриниш касб этади. Гротеск аъёнлари қадим тарихга эга бўлиб, деярли барча халқлар санъати ва мифологиясида учрайди.

Корфармон — ўзбек кўйирчоқ театрининг турларидан бири. Ўтмишда

халқ томошаларини ташкил этиш билан шугулланувчи ижодкорларни ҳам шу ном билан аташган. Уларнинг зиммасига бугунги театр режиссёрлари бажарган вазифалар юкланган.

Мим — антик халқ театри томошаларининг милoddan аввалги V асрда Юнонистонда халқ драмаси сифатида майдонга келган махсус тури, маънавий ва сатирик мазмундаги бадиҳавий кичик сахналардан иборат антик комедия жанри. Бу ном мим томошаларида иштирок этувчи актёрлар, шунингдек, пантомима ижрочиларига нисбатан ҳам қўлланади.

Муқаллид — ўзбек аъёнавий халқ театрининг конкрет шахслар хулқиға, кизик воқеалар, қуш ва ҳайвонларга бадиий тақлид қилишга асосланган жанри. Бу томошаларда қатнашадиган ижрочилар ҳам муқаллид деб аталган.

Тақлид — халқ театрида актёр ўйини услубларидан бири, ҳаётдаги бирор қушгили воқеа, хатти-ҳаракат, қилиқ ёки товушларнинг қизикчи ва масхарабозлар томонидан ижодий ўзлаштирилиши.

ЎЗБЕКОНА ҚЎШИҚ

Яхши шеър қуйи билан бирга туғилади, дейишади. Ўзбекистон халқ шоири, устоз ижодкор Пўлат Мўмин (1922—2004) шеърлари ҳам шундай ажиб навога йўғрилган. Шоирнинг "Сайранг, қушлар", "Тонг қуйлари", "Яхшиларга ўхшасам", "Қулди хийёл", "Қўшиқ айтиб" сингари тўпламларидан ўрин олган шеърларини ўқиганингизда улардаги ҳар бир байт, мисра қўшиқ каби янграшини ҳис этасиз. Шу боисдан шеърларининг аксарияти гўзал мусиқий тароналар билан уйғунлашиб, халқимиз қалбидан жой олган. Қуйидаги шеър ҳам фикримизга далил. Унда муҳаббат, вафо ва ҳаё қабил миллий қадриятларимиз ўзининг гўзал ифодасини топган.

Бир уйига келинпоша ибод билан келибди,

Кўёв тўра юрагига шифо билан келибди.

Аста-аста қадам босар, қутлуг бўлсин қадамлар,

Ҳаё билан хиром айлаб, ҳимо билан келибди.

Тўй оқшоми хондонга нур таралиб бир зумда,

Гўё тунда қуёш чиқиб, зиё билан келибди.

Назокату чиройига, ёшлигига нур қўшибди,

Андишаю одоб деган сарпо билан келибди.

Узукка кўз қўйган мисол қуёв бола ёнида,

Гўё қуёв Тохир бўлиб Зухро билан келибди.

Севги бахтия қўз-ўз этар, қўз тегмасин бахтига.

Бошига бахт қуши қўниб, Хумо билан келибди.

Бу дарғохдан кетмас бўлиб келган бўлсин, эй Мўмин,

Юрагига аҳду паймон, вафо билан келибди.

ТЎҒРИСЎЗ МУНАҚҚИД ЭДИ

Тоир Исмолов ўзбек театри тараққиёти масалаларига бағишланган профессионал мақолалари, тақризлари, спектакллар муҳокамаларидаги ўткир ва асосли қишқилари, камчиликларни бартараф қилишнинг тўғри йўлларини кўрсата билиши билан театр мутахассислари, ҳамкасб дўстлари ва мухлис-лар орасида ҳурмат қозонганди.

Тошкент шаҳрининг қадимий Хаста Имом мавзесида туғилиб ўсган Т.Исмолов мактабини битиргач, Тошкент политехника институтига ўқишга қиради. Икки йил ўқиб, соҳа табиатин ўзига бегона эканини сезиб қолади. Чунки ёшлиқда акаси, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист, режиссёр Хошим Исмолов каби адабиётга, шеърингга, театр санъатига жуда қизиққан. Ма-шхур актёр Шукур Бурҳонов ва Хошим Исмолов оралирида дўстлик шиталари бўлган. Уларнинг қўллаб қўллаб қўллаб Т.Исмоловга тўғри йўлни ташлашда ёрдам берган. Политехника институтидан ўқишни ташлаб, Тошкент театр ва рассомлик санъати институтининг театршунослик бўлимига, Яков Фельдман синфига ўқишга кирган ва теъда илгор талабалар қаторидан ўрин олган. Шу сабаб ҳали ўқишнинг қутатмасиданок, Санъатшунослик илмий-тадқиқот институтига (ўқидан аж-ралмаган ҳолда) ишга тақлиф қилинган ва бу ерда талаба-нинг илмий фаолияти бошланган.

Профессор Тошпўлат Турсунов раҳбарлигида ишланган "Ўзбек тарихий драмаси ва унинг саҳнавий талқини" мавзу-сиданги номзодлик диссертациясини 1971 йили Озарбойжон-да ҳимоя қилган. Шундан сўнг ёш мутахассис Ўзбекистон Маданият ишлари вазирлигининг Санъат бошқармасига ишга тақлиф этилган. 1975 йили Тошкент театр ва рассомлик санъ-ати институтининг "Драматик театр ва кино актёри" факуль-тети дегани лавозимига тайинланганидан сўнг, Т.Исмолов-нинг педагогик фаолияти бошланган. Илмий-педагогик со-ҳадаги самарали изланишлари туфайли доцент, сўнг профес-сор илмий унвонларига сазовор бўлган. 37 йил давомида шу институтда фаолият юритиб, республикамиз санъати учун олий малакали кадрлар тайёрлашга катта ҳисса қўшган. Тарихий драма талқини Тоир ака тадқиқотчилик фаоли-

ятининг бош мавзуси эди. Бу борада 1971 йили ҳимоя қилган номзодлик диссертация-си, 1998 йилда нашрдан чиққан "Тарих ва саҳна" илмий монографияси, шу йўналишда-ги кўплаб таҳлилий-муаммоли мақолалари ўзбек театршунослик илмига қўшилган муно-сиб ҳисса сифатида баҳоланган. Фаолияти да-вомида эълон қилган 100дан ортиқ мақола-лари, тақризлари ўзбек театрининг ривожла-нишига, спектаклларнинг сайқалланишига хизмат қилди. Т.Исмолов, шунингдек, давлат бўйртмасига молик муҳим асарларни саҳна-лаштириш ишларида илмий-ижодий масла-ҳати сифатида иштирок этди.

Олим драматург сифатида бир неча асар ёзди, улар ҳаваскорлик саҳналарида қўйилди, тарҳмон сифатида театрларимиз учун «Қисирт сатанг» (Ю.Эминов), «Авария» (Ф.Дорренмат), «Калби олов» (Н.Мирошников), «Жонгинам, жонимни ол» (А.Несин), «Аширбой» (Г.Аб-думўминов) каби пьесаларни тарҳмага қилди. Шу билан бир-га, Санъат институтининг ўқув қўлланма ва дар-сликлар яратиш дастурларида фаол қатнашди. «Жаҳон театри тарихи» ўқув қўлланмасининг яра-тилишида ҳаммуаллиф сифатида самарали ишланди.

Касбига фидойи бу инсон умрининг охиригача били-ми, тажрибасини устозлик қилишга сарф қилди, ёшлар-нинг ҳаётда ўз йўлини топишга бевосита қўмаклашди. Бугун Тоир аканинг шогирдлари санъат ва маданият му-ассасалари, театрлар, "Ўзбеккино" миллий агентлиги, Миллий телерадиокорпорацияси, газета ва журналлар таҳри-риятларида меҳнат қилишмоқда.

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ёшлар мураббийси, Ўзе-бекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоси, санъатшунослик фанла-ри номзоди, фидойи мунаққид, олижаноб инсон Тоир Исмо-ловнинг ёрқин хотираси театр мутахассислари, ёру дўстла-ри, шогирдлари, мухлислари қалбидан асло ўчмайди.

Ҳамидхон ИКРОМОВ,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ёшлар мураббийси,
Козимхон САЪДУЛЛАЕВ,
санъатшунос журналист

МАТОНАТЛИ АЁЛ

Чосон сулоласи ҳукмронлиги Корея тарихидаги залворли, муҳташам давр-ни бошлаб берди. XIV аср охириларига келиб мўғул истибодидан озод бўлган корейс халқи ўзининг миллий давлатчи-лигини қайта тиклашга жиддий бел боғ-лайди. Чосон қироллари салтанатни му-стаҳкамлаш йўлида қўллаб-ислохотлар-ни амалга ошириб, илм-фан, маданият ривож-и учун кенг йўл очилади. Аммо бу даврда корейс аёлларининг ҳақ-ҳуқуқла-ри ҳамон чекланган эди. Улар асосан уй-рўзгор ишлари билан банд бўлиб, таъ-лим олиш, жамият ҳаётида фаол ишти-рок этиш имконига эга эмасди.

Қирол Чундон замонида (1506-1544) сарой изматчилари орасида Чан Гим исми истеъдодли киз пайдо бўла-ди. У чуқур билими, изланувчанлиги ва тиришқоқлиги билан барчанинг эъти-борини қозониб, қиролнинг шахсий та-биби даражасига қўтарилади. Аёллар ҳатто энг кичик лавозимларга тайин-ланиши мана этилган давр учун бу фав-қулота воқеа эди. Бунинг устига мам-лакатда ҳеч бир аёлга табиблик билан шугулланишга рўхсат берилмаган. Шундай қилиб, Чан Гим Корея тарихи-даги биринчи табиб аёл сифатида шу-храт қозонади. Чосон қироли унинг хиз-матларини юксак қадрлагани тарихий йилномаларда қайд этилган. Сарой аъёнлари, айниқса, вазирлар аёл ки-шининг маслаҳатига қулоқ солишни ўз-ларига муносиб кўрмагани учун қирол Чан Гимга "Те", яъни "буюк" ун-вонини беради. Бундай эҳтиром Корея тарихида ҳеч бир аёлга кўрсатилмаган-ни инобатга олинса, Чан Гим чиндан ҳам салтанат ҳаётида муҳим ўрин тут-ган шахс экани маълум бўлади.

Орадан беш аср ўтиб, корейс ижод-корлари томонидан суратта олинган "Са-рой жаҳоҳири" телесериалида ушбу та-рихий воқеалар қайтадан жонланди. 2005 йили экран юзини кўрган фильм нафа-қат Кореяда, балки чет мамлакатлари-да ҳам катта муваффақият қозониб, энг кўп кўриладиган корейс сериалига ай-ланди. Уни тўқсондан зиёд давлатда уч миллиардга яқин мухлис томоша қилди.

Албатта, "Сарой жаҳоҳири"нинг му-ваффақияти Тангем ролини ижро этган истеъдодли актриса Ли Ён Э маҳорати билан боғлиқлигини ҳам эътироф этиш лозим. Корея тарихидаги биринчи табиб аёл қандай кўринишга эга бўлгани, унинг феъл-атвори ҳақида маълумот сақланиб қолмаган бўлса-да, актриса ўша давр ру-ҳини теран идрок этиб, қаҳрамонининг суверитети сийратини мукаммал очиб бер-ган. Нигоҳлари доимо ерга қадалган, кам-

Ўзбекистон ва жаҳон

тарин корейс қизининг қиёфаси замири-да қийинчиликлардан қўрқмайдиган, иро-датли Шарқ аёлининг кучли характери на-моён бўлади. У барча тўсиқларни мато-нат билан енгиб ўтиб, пазандалик ва та-рибат илмининг тенгсиз соҳибасига ай-ланади. Айниқса, Тангемга ҳос андиша, гурур ва орият ўзбек томошабинларининг меҳрини қозонгани рост.

Президентимиз Шавкат Мирзиёев Жанубий Корея республикасига рас-мий ташрифи доирасида машҳур актриса билан ҳам учрашганига, мамла-катимиз раҳбари билан танишуви Ли Ён Э учун ҳам унутилмас воқеага айлан-ганда гувоҳ бўлдик. Демак, санъат соҳаси бугун ўзбек ва корейс халқла-

рини бирлаштирувчи муҳим ришта си-фатида хизмат қилаётди. Бунинг мам-лакатларимиз ўртасида турли соҳа-ларда ўрнатилган ҳамкорлик алоқала-ри мисолида ҳам кўриш мумкин.

Яқинда Президентимиз томонидан чет мамлакатларда Ўзбекистоннинг ту-ризм элчиси — Tourism brand Ambassador of Uzbekistan лавозими жо-рий этилди. Бу лавозимга чет эллик ма-шҳур сиёсий, маданий, спорт ва ишби-лармон доиралари вакиллари тайинла-ниши қўзда тутилган. Жумладан, корей-лик машҳур актриса Ли Ён Э ҳам Ўзе-бекистоннинг Жанубий Кореядаги туризм элчисига айланади. Бу истиқболли ҳам-корлик кино соҳасида ҳам давом эти-шига, халқимизнинг буюк тарихи, бебаҳо мероси ҳақида ҳикоя қилувчи ўзбек се-риаллари суратта олиниб, дунё экран-ларини забт этишига умид қиламиз.

ҲАКИМ АТ-ТЕРМИЗИЙ МАЖМУАСИНИ 2017 ЙИЛ 600 МИНГДАН ЗИЁД МАҲАЛЛИЙ ВА МИНГГА ЯҚИН ХОРИЖЛИК САЙЁҲ ЗИЁРАТ ҚИЛДИ

Буюк аллома Ҳаким ат-Термизий бобомиз диний ва дунёвий илмларни чуқур эгаллаган. Маълумотларга қараганда, мутафаккир бобомиз 400 дан ортиқ асар ёзган. Уларнинг 50 дан зиёди бизгача етиб келган. "Наврўзнома" асари, айниқса, машҳур.

Амударё бўйида жойлашган буюк мутафаккир зияратгоҳи мустақиллик йиллари вилоятдаги энг обод, энг кўрам масканлардан бирига айланди. Бу муқаддас даргоҳга зияратга келувчи маҳаллий ва хорижий сайёҳлар сони ҳам йилдан-йилга кўпайиб

бормоқда. Мажмуа ижрочи директори Абдураим Чориевнинг айтишича, ўтган йили бу ерга 600 мингдан ортиқ маҳаллий ва мингга яқин хорижлик сайёҳ ташриф буюрган.

Давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёев ўтган йили Сурхондарё

вилоятига ташрифи чоғида мажмуа-ни янада ободонлаштириш, зияратчиларга қулай шароитлар яратиш борасида топшириқлар берган эди. Хусусан, мақбара ички безакларини сурхондарёча услубда, шунингдек, Бухородаги Баҳроуддин Нақшбанд мажмуаси ва пойтахтимиздаги Минор жоме масжидида қўлланилган безаклардан фойдаланган ҳолда таъмирлаш лозимлигини таъкидлаган эди.

Ўтган давр мобайнида бу ерда кенг қўлми таъмирлаш ишлари бажарилди. Мақбаранинг ички қисми тўлиқ реконструкция қилиниб, нақшкор жило берилди, муқаддас Куръон оятлари битилди.

Буюк аждодимиз мангу қўним топган муқаддас гўша нафақат юртдошларимиз, балки хорижлик сайёҳларнинг ҳам сеvimли масканига айланган.

Зиёдулла ЖОНИБЕКОВ,
ЎЗА мухбири

КЕНГАШЛИ ТҲ ТАРҚАМАС

Ўтган йилмиз маданият, санъат, адабиёт соҳасида тарихий воқеаларга бой бўлди. Бу борада, айниқса, 2017 йил 3 август куни Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг юртимиз ижодкор зиёлилар вакиллари билан бўлган учрашувда билдирган фикр-мулоҳазалари муҳим аҳамият касб этди. Ушбу йиғилишда белгиланган мамлакатимиздаги етакчи ижодий ташкилотларнинг "Дўстлар клублари"ни ташкил этиш, уларга йирик корхона, банк ва компанияларнинг ҳимий сифатида бириктириб қўйиш вазифаси бўйича бир қатор театрларнинг моддий-техник базасини яхшилаш юзасидан ишлар олиб борилди. Ҳозирда учта янги ташкил этиладиган, бешта янги қуриладиган, саккизта реконструкция қилинадиган, ўн та мукамал таъмирланиб, бешта жиҳозланадиган театрларнинг манзилли дастури тайёрланди. Қўқон шаҳар мусиқали драма театри ходимлари учун 36 оила учун уй қурилиш фойдаланишга топширилди. Республикаимиздаги мавжуд музейлар ҳолатини, фаолиятини яхшилаш борасида ҳам тайаггина ишларни амалга ошириш режалаштирилган.

Шу йилнинг январ ойидан бошлаб "Маданият алифбоси" рўқни остида миллий урф-одатларимиз, муомала, мулоқот ва кийинчи маданияти, мусиқа, китобхонлик ҳақида, одоб-ахлоқ мавзуларида эшиттириш ва кўрсатувлар, газета-журналлар, Интернет сайтларида мақола-лар ташкил этиш ишларига киришилди. Пойтахтимиздаги ўттизта мусиқа ва санъат мактаблари директориликка халқ артистлари ва хизмат кўрсатган артистларни тайинлаш ишлари бошланди. Вилоятларда ҳам бу иш давом этади. "Мақом маркази" ташкил этилиб, Шаҳрисабзда ҳар икки йилда халқаро мақом фестивали ўтказилиши миллий мусиқа соҳасида катта воқеа бўлди. Консерватория-

да Мақом факультети ташкил этилди. Сурхондарёда бахшлар мактаби очилди.

Ўзбекистон Республикаси Маданият вазирлигининг 2017 йилдаги фаолияти сарҳисоби ва 2018 йилда бажарилиши лозим бўлган вазифаларга бағишланган Матбуот анжуманида вазир Бахтиёр Сайфуллаев ана шулар ҳақида оммавий ахборот воситалари ходимларига сўзлаб берди.

Тадбирда, шунингдек, Маданият вазирлигининг ўринбосари У.Қўноқбоев, вазирлик ҳузуридаги Маданият ва санъатни ривожлантириш жамғармаси ижодий-техник базасини мустақамлаш борасидаги режалари, жамғарма фаолияти ҳақида гапирди.

Шуниси эътиборлики, ақин келажақда маданият ходимлари учун ўндан ортиқ етти қаватли уйлар қурилади. Хар битта ҳоким ўз ҳудудида жойлашган театрларга йилига бир миллиард сўм ажратиш билан бирга, биттадан автобус беради. Янги Мақом маркази қурилиши бу соҳа ривожига муҳим ҳисса бўлиб қўйилади. Ёз ойларида эса "Истиқлол" концерт саройини таъмирлаш ишлари амалга оширилади. Бир сўз билан айтганда, Маданият вазирлиги ва унинг тизимидаги ташкилотларда иш жараёни қизгин давом этмоқда. Шуни ҳам айтиш керакки, мазкур Матбуот анжумани вазирликка берилган янги бинонинг Махжислар залида бўлиб ўтди.

Анжуманда иштирок этган журналистлар ўз саволларига атрофлик жавоб олдилар. Шу билан бирга, улар томонидан билдирилган истак ва тақлифлар вазирлиқнинг кейинги фаолиятида инобатга олиниши айтиб ўтилди.

Ўз ахборотимиз

МАКОН ВА ЗАМОН РАНГЛАРИ

Таниқли рассом Алишер Аликуловнинг ижоди жанг санъати тасвирларига бойлиги билан ажралиб туради. Рассом тасвирий санъатнинг ушбу йўналиши ривож топишига катта ҳисса қўшаётганини куни кеча пойтахтимиздаги Тасвирий санъат галереясида очилган "Мозийдан садо" номли кўргазмаси ҳам тасдиқлаб турибди. Унда рассомнинг эллиқдан ортиқ турли-туман мавзудаги ишлари томошабинлар эътиборига ҳавола этилган.

"Элчилар қабули", "Байроқ учун жанг", "Ўзаро феодал урушлар ёхуд империянинг емирилиши", "Олтин давр", "Халқ кўзгонидаги ва жадидчилик ҳаракатлари" сингари асарларидаги воқеа-ҳодисалар ифодаси рассом тарихни чуқур ўрганганидан далолат беради, "Бухоролик келин", "Баҳор. Қизлар давраси" каби асарлари лирик кечинмалар маҳсулидир. А.Аликулов ижодини отлар тасвирига тасаввур қилиш қийин. "Ёруғлик сари" картинасида тоғлар бағрига туташган адирларда шамолдек олиб бораётган отлар уюри то-

мошабин диққатини тортади. "Туман", "Сукунат" каби манзараларда эса одамларга ҳамма ҳамроҳ бўлган отларнинг беғубор тасвири, айниқса, ёшларда қизиқиш уйғотади. Рассомнинг кўргазма доирасида намойиш этилган Муҳаммад Алининг "Улуғ салтанат" ва Равшан Салимовнинг "Тошкентлик овчи ҳикоялари" китобларига ишлаган рангли, оқ-қора иллюстрациялари графиканинг гўзал намуналарига айланиб улгурди. Қўллаб республика ва халқаро кўргазмалар қатнашчиси, "Шўхрат" медали совриндори, Бадий академиянинг Олтин медали соҳиби, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби А.Аликулов санъати эзуликка йўғрилган фидойилик намунасидаир.

Тошкент Фотосуратлар уйида Ўзбекистон Бадий ижодкорлар уюшмаси "Фоторассомлар шўъбаси" аъзолари ҳамда ҳаваскор фотосуратчиларнинг ҳисобот кўргазмаси очилди. Экспозициядан икки юздан ортиқ сурат ўрин олди.

А.Жумаев, В.Вяткин, С.Канаки, У.Абдураззоқова, В.Жирнов, И.Содиқзода, Л.Аметов, Н.Июшук, В.Коровин, В.Гончаренко каби устоз фоторассомлар билан бир қаторда, Релиса Грановская, Наврўз Иброҳимов, Юля Волкова каби ёшларнинг ишлари ҳам муҳлисларга маъқул бўлмоқда. Анатолий Коровиннинг "Қўқусу" туркуми, ҳамда Шораҳмедовнинг бепоев қир-адирлар, Абдуғани Жуманинг воҳанинг гўзал масканлари акс этган манзаралари, замонавий меъморий обидалар кўпчилида қизиқиш уйғотмоқда. Бошқа бир гуруҳ фотосуратлар фалсафий-эстетик, бадий-ғоявий, композицион ечимининг мураккаблиги билан томошабинни мушоҳадага чорлайди. Устоз фоторассомлар макон ва замон ҳамда ранглар уйғунлигига эришишда замонавий фотографиянинг, шунингдек, инсон тафаккурининг чексиз имкониятларидан усталик билан фойдаланганлар.

С.КОСИМОВА

А.ПОПОВ олган сурат.

ЁШ РАССОМЛАР ТАНЛОВИ

Термизда Ўзбекистон "Миллий тикланиш" демократик партияси Сурхондарё вилояти кенгаши томонидан "Фидойинг бўлғаймиз, сени Ўзбекистон!" шиори остида ташкил этилган "Ёш рассомлар" кўрик-танловининг якуний босқичи бўлиб ўтди.

Вилоят ҳокимлиги, Ўзбекистон Бадий академиясининг бадий ижодкорлар уюшмаси вилоят бўлими, Ёшлар иттифоқи вилоят кенгаши ва бошқа ташкилотлар ҳамкорлигида ўтказилган тадбирда мамлакатимизда ижодкорларни қўллаб-қувватлаш ва ёш истеъдод соҳибларини рағбатлантиришга алоҳида ғамхўрлик кўрсатилаётгани таъкидланди.

Мазкур танлов ёшларни маънави баркамол этиб тарбиялашга қўмаклашиш, ёш авлодининг истеъдод ва интеллектуал салоҳиятини рағбатлантиришга йўналтирилган билан иштирокчиларда катта қизиқиш уйғотмоқда, — дейди Ўзбекистон "Миллий тикланиш" демократик партияси вилоят кенгаши "Ёшлар қаноти" етакчиси Азиз Машрабов. — Унинг шаҳар ва туман босқичларида 700 дан зиёд ёш мусаввир тасвирий санъат, графика, ранг-тасвир ҳамда бошқа қўл меҳнати билан яратилган санъат

асарларини намойиш этди. Уларнинг 40 дан ортиғи вилоят босқичига йўлланма олди.

Кўрик-танловнинг якуний босқичида Ўзбекистон Бадий академиясининг бадий ижодкорлар уюшмаси Сурхондарё вилояти бўлими қошидаги ихтисослашган мактаб-интернат ўқувчиси И.Юсупов "Ўз асарида миллийликни (туристик объектлардаги гўзал табиат ва сўлим гўшаларни) акс эттирувчи рассом" номинацияси ғолиби бўлди. "Ўз асарида миллий қадрият, урф-одат ва анъаналаримизни акс эттирувчи рассом" йўналишида Термиз давлат университети талабаси Қ.Абдуҳамидов, "Ўз асарида вилоятдаги энг гўзал бино ва иншоотларда сурхон нақшларини акс эттирувчи рассом" номинациясида Термиз туманидан С.Қаюмова биринчи ўринни эгаллади.

Ғолиблар эсдалик совғалари билан тақдирланди. Тадбир доирасида вилоят ёш рассом ва ҳунармандларнинг кўргазмаси ҳам ташкил этилди.

Холмўмин МАМАТРАЙМОВ,
ЎЗА мухбири

"ЁШЛИК"

2017 йил 12-сон

Журналнинг илк саҳифаларида Президент Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномасидан иқтибослар берилган. Нодир Жонузоқ "Эзгу орзулар рўёби" мақоласида мамла-

катимиз раҳбарининг бир гуруҳ ижодкорлар билан учрашувларидан олган таассуротлари, бугун ижод аҳлига кўрсатилаётган ғамхўрликлар ҳақида ҳикоя қилади.

Ушбу сонда эълон қилинган Анвар Суюннинг "Солин йўли", аргентиналик машҳур адиб Хор-

хе Луис Борхеснинг "Тлён, Укбар..." номли ҳикоялари (таржумон Ш.Аҳмедов) ўқувчиларда қизиқиш уйғотиши тайин. Шунингдек, ёш шоирлардан Дилмурод Дўст ва Насруллонинг шеърлари ҳам назм ихлосмандларини бефарқ қолдирмайди.

Профессор М.Холбеков "Улисс" китоб жавонимизда мақоласида: "Иброҳим Гафуровнинг ўзбек таржимачилиги ривожига қўшган ҳиссаси уни "Улисс"дек дунё адабиётининг шоҳ асари билан бойитди, Ўзбек китобхонига уни тортиқ қилди", деб ёзади.

Журналнинг "Эътироф", "Елпигич", "Сабок", "Ёндафтар", "Нигох" каби рўқнари остида ҳам қизиқарли материаллар, фотоларлар тақдим этилган.

ҲАФТАЛИК ЖУРНАЛ

Янги нашр

Шу йилнинг 11 январь куни Ўзбекистон миллий телерадиокомпаниясининг янги наشري — "TV Park Uz" журналининг (бош муҳаррир Назокат Азим Абдуқундузова) биринчи сони муштарийлар қўлига етиб борди. Журналнинг илк саҳифаси Президентимиз Шавкат Мирзиёев ҳақидаги "Жаҳоннинг 10 нафар етакчисидан бири" сарлавҳали материал билан очилган. Кейинги саҳифаларда "Алгоритм даҳоси", "Кремль саройи саҳнасининг учинчи ўзбек суҳбанди", "Армия — қадр мактаби", "Энрике Иглесиас Ўзбекистонда", "Туркия: қисқа саёҳатнинг узок ҳикояси" каби ранг-баранг мавзудаги мақола-ларни ўқийсиз. Янги нашр этилган китоблар, режиссёр Жаҳонгир Қосимовнинг "Назира" фильми ҳақидаги маълумотлар, телевидение режиссёри Маҳкам Муҳамедовнинг ойнаи жаҳон ҳақидаги ўйлари кўпчиликини қизиқтириши табиий. Журнал саҳифаларида теледастурлар мунтазам бериб борилиши муҳлисларга маъқул келади. "Ватан нима?" сарлавҳаси остида ёзувчи Қўқор Норқобил ҳикоя қилиб берган ҳаётий воқеа ўқувчилар, айниқса, ёшлар учун ибрат бўлса ажабмас. Журналнинг сўнгги саҳифалари Ўзбекистон Республикаси Маданият вазирлигининг йил якунларига бағишланган "Эътироф" мукофотини топириш маросимига бағишланган. Нашр саҳифаларини беэзаган рангли суратлар унинг янада қизиқарли бўлишини таъминлаган. Янги журналга давомийлик ва муҳлислари кўпайишини тилаймиз.

МУАССИС:
ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР
УЮШМАСИ

ҲОМИЙ:
"МАТБУОТ ТАРҚАТУВЧИ"
АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ

Сайтимида ўқиш учун QR-коднинг
телефонингиз орқали сканер қилинг.

O'zbekiston
adabiyoti va san'ati

Манзилимиз: Тошкент — 100083, Матбуотчилар кўчаси, 32

Электрон манзилимиз: uzas.gzt@mail.ru

Таниқли ва адабиётшунослик бўлими: 233-58-86 Санъат бўлими: 233-56-40
Ижтимоий ҳаёт бўлими: 233-57-42 Назм ва наср бўлими: 233-58-60

Юртимизда қиш чилласи. Лекин шунга қарамадан ўлкамизда ўртача илик ҳаво сақланиб турибди. Шундай дамларда иситиш мосламаларига эҳтиж сезилмаса-да, ёнгин чиқиши мумкин бўлган ҳолатларга кўпроқ эътибор қаратиш лозим. "Қўза кунда эмас кунда синади" деб халқик

ХОТИРЖАМЛИККА НИМА ЕТСИН

миз бежиз айтмайди.

Қишқи мавсумни беталофат ўтказиш мақсадида шу соҳа ходимлари томонидан аҳоли турар жойлари ва маҳаллаларда учрашувлар ўтказилмоқда. Улар иштирокида кўп қаватли аҳоли турар жойлари, мактабгача болалар муассасалари, мактабларнинг ёнгина қарши ҳолати текириб чиқилмоқда. Текириув давомида асосий эътибор иситиш қозонлари, газ ускуналарининг соғлиқсиз қаратилиб, камчирилган юзасидан йўриқномалар берилмоқда. Шунингдек, тарғибот-ташвиқот ишларини олиб боришда оммавий-ахборот воситаларидан ҳам кенг фойдаланилмоқда.

Қишнинг совуқ кунларида иситиш қишқи сақлаш мақсадида айрим ҳолда қўлда ясалган ёки носоз иситиш мосламаларидан

фойдаланилади. Бу эса хавфли вазиятларни юзага келтиради. Ёки бўлмаса газ печи олдида қирларни қуришти, кечаси электр печларини ноқулай жойда электр токидан узмасдан қолдириш ва сигарета қолдиқларини дуч келган жойга ташлаш оқибатида катта ёнгинлар келиб чиқмоқда.

Ёнгин оқибатида нафақат корхона ва ташкилотлар катта миқдорда зарар кўради, балки инсон саломатлиги ҳам хавф остида қолади. Бизнинг мақсадимиз эса ана шундай ноқулай ҳолатларнинг олдини олиш.

Шунинг учун фуқаролар қиш мавсумида носоз иситиш мосламаларидан, ясама печлардан фойдаланмасликларига мақсадга мувофиқ, "Фалокат қош билан қовоқ ўртади", дейишди. Озгина эътиборсизлик катта фалокатга, эътиб бўлмас хатога сабаб бўлиши мумкин. Шундай экан, ҳар биримиз ҳушёр бўлмоғимиз, яқинларимизнинг соғлиғига бефарқ қарамаслигимиз лозим.

З.АКБАРОВ, М.РИСБЕКОВ,
ёнгин хавфсизлиги хизмати
ҳодимлари

Тахририятга келган қўлғамалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди.
Муаллифлар фикри тахририят нуктаи назаридан фарқланishi мумкин.

Масъул котиб — Асрор СУЛАЙМОНОВ
Навбатчи муҳаррир — Гулчехра УМАРОВА
Саҳифаловчи — Зафар РЎЗИЕВ

«ШАРҚ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси.
Босмахона манзили: Буюк Турон кўчаси, 41-уй.

Босишга топшириш вақти — 21.00. Босишга топширилди — 22.45

Газета Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 26.11.2014 йил 0283-рақам билан рўйхатга олинган. Адаби — 5319. Буюртма Г — 182. Ҳажми — 3 босма табоқ А-2. Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 5 6

ЎЗБЕК ЦИРКЧИЛАРИ ГОЛИБ

Шу йилнинг 8-14 январь кунлари Будапешт шаҳрида XII халқаро цирк фестивали бўлиб ўтди. Фестивалда қатнашган 126 нафар иштирокчи орасида юртдошларимиз — машҳур Ҳамеовлар сулоласи вакиллари Рустам, Камила ва Далер Ҳамеовлар ҳам бор эди.

Қатнашчилар жонглер, иллюзия, масхарабозлик, гимнастика, ҳаво акробатлари каби жанрлар бўйича ўз маҳоратларини намойиш этишди. Ҳакамлар ҳайъатига машҳур Чарли Чаплиннинг ўғли Южин Чаплин бошчилик қилди.

Дунё ареналарини забт этиб, Ўзбек цирк санъатини жаҳонга танитишни мақсад қилган Ҳамеовлар училиги фестивалда оилавий "Камастар" номли чиқишларини намойиш этишди. Цирк артистларимизнинг гайриоддий ва хавфли чиқишлари ниҳоятда ҳаяжонли вазиятлар яратиб, томошабинлар оқшларига сазовор бўлди. Албатта, ўз касбига садоқат билан тинимсиз меҳнат ва изланишлардан чарчамайдиган сулола вакиллари ушбу фестивалга махсус тайёргарлик кўришган эди.

Ун беш давлатдан келган циркчилар ўртасида юртдошларимизнинг иштироки юқори баҳоланиб, олтин медални қўлга киритишгани барчамизда фахр туйғусини уйғотди.

Ўзбек давлат цирки
матбуот хизмати

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва "Ижод" жамоат фонди уюшма аъзоси Зухра Эшонкуловага онаси

Собира МИСИРОВАнинг

вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик билдиради.

ЖУМА КУНЛАРИ
ЧИҚАДИ.

СОТУВДА НАРХИ
ЭРКИН.

ISSN 2311-614X

